

Primera Carta de San Pablo a los CORINTIOS

Saludo

1-2 Y^u, Pablo cawāmec^hc^h, Dios c^h cabeseric^h y^u caānoi, y^u piijowī, Jesucristo ya^u apóstol c^h caquetib^hjurotijou y^u caānipeere bo^u. Marī ya^u Sóstenes mena ati cartare m^hjāārē woajou y^u átiya. M^hjāā, jāā yarā Corinto macā macāāna Diore catāgo^hsari majā, Jesucristo jāgori Dios yarā caroarā caānarē m^hjāā y^u woajoya ati cartare. Bairi tunu tocānacāpa^h macāāna Jesucristore caīroari poari mena macāāna m^hjāā caānipeere bo^u, m^hjāā c^hārē m^hjāā beseyupi. Bairi marī c^hārē marī Quetiupa^h, na c^hārē na Quetiupa^h majū niñami, marī Quetiupa^h Jesucristo p^hame yua. **3** Bairi caānjāgoro atore bairo m^hjāārē ñiñā: Marī Pac^h Dios, bairi marī Quetiupa^h Jesucristo mena caroare m^hjāā na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yeric^htaje c^hārē na jonemoáto, ñiñā.

Bendiciones por medio de Cristo

4 Bairi tocānacānia, “Dios, jāā mena m^hñujāñuña,” ñi jēninuc^hña, Jesucristo jāgori Dios m^hjāārē caroaro majū c^h caátiere ñiarī. **5** Baipua Dios, Jesucristo mena jāgori nocārō majū pairo netōrō c^h caátibojarieque cañurījērē m^hjāā joyupi. Bairo c^h caáto jāgori c^h yaye bus^hriique c^hārē nemojāñurō m^hjāā quetib^hj^h masīō joroque ásupi Dios. Tunu bairoa c^h yaye caroa quetire cariape masīñiq^hue c^hārē m^hjāā joyupi. **6** Bairi

caānorē bairo cariape, “Ape yeri majūrē mūjāā jogumi Dios,” mūjāā yu caīquetibujuricarorea bairo baimajūcōāñā merē yua. ⁷ Tore bairo mūjāā caāno jūgori yua, ñe ûnie rusaeto tocānacā wāme caroa macāājē átiāni masirīqūrē mūjāā cāgocōāñā Jesucristo marī Quetiupau nemo ati yepapu cā cabauetaparo jāgoye. ⁸ Bairi Dios p̄ame tāgoñatutuariquere mūjāā jocōā nigumi ti rāmū catasari rāmū caānopu. Bairo áticoa ninucūgumi Dios, marī Quetiupau Jesucristo ati yepapu cā catunuetari rāmūrē, ni jīcāā ūcū mūjāārē, “Mūjāā buicutiya,” qūlētīcōāto ī. ⁹ Bairi Dios p̄ame roque caānorē bairo cariape cā caījāgoyetiricarorea bairo caácu niñami. Cā, Dios p̄ame roque mūjāā piijowī, cā macā marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo mūjāā caāniparore bairo ī.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, marī Quetiupau Jesucristo cā catutuarije mena mūjāārē ñiñā: Jīcārōrē bairo tāgoñanemorī masaricawoena, caroaro ãnicōāñā. Useanirō ãñā. Jīcārōrē bairo tāgoñarī, jīcārō tāni ãmeo tāgoñaña mūjāā yeripu. ¹¹ Atiere mūjāā ñiñā, yu yarā yu bairārē bairo caāna, capee wāme mūjāā cababitionucūrījērē Cloé ya poa macāāna jūgori caqueti tāgonucūñā ãnirī. ¹² Atore bairo jīcārā mūjāā mena macāāna na caīnucūrījērē īgu ñiñā: “Jāā, Pablore catāgoñasará jāā ãniñā,” tunu aperā cā: “Jāā, Apolos yarā jāā ãniñā,” aperā cā: “Jāā, Pedro yarā jāā ãniñā,” aperā cā: “Jāā roque Cristo yarā p̄ame majū jāā ãniñā,” ī busabotionucūñama. Jīcā majārē bairo mūjāā busuetiya.

13 ¿Dopẽrã tore bairo m̄ajãã ï b̄us̄p̄ainucũñati? Jícãã niñami Cristo. Ricawatiri caãcã mee niñami. ¿Y, Pablo ato yuc̄p̄ãip̄u m̄ajãã yaye wapare netõḡu yu riayupari? ¿O, yu wâme mena ïr̄i m̄ajãã na bautizayupari? Bairo ápeyupa, tame. **14** Yu roque ni jícãã ūcãr̄e m̄ajãã yu bautizaep̄u baip̄a. Bairi Diop̄are, “Yu mena m̄u ñujãñuña,” ñi jéñinucũña. Baip̄a, Crispo, apei, Gayo cawãmecuña roquere yu na yu bautizawu. **15** Torecu, ni jícãã ūcã m̄ajãã mena macãacã, “Pablo wâme mena ïr̄i, cabautizaecorich yu ãniña,” ï masiñetíñami. **16** Estéfanas ya poa macãana cãär̄e na yu bautiza royawu. Aperã noa ûnar̄e yu bautizaetiroyawu. **17** Baip̄a, Jesucristo yure bautiza rotijoemi. Cã yaye queti, camasãr̄e cã canetõr̄iquẽ queti roquere yu quetib̄u jürotijowí. Ati umarecóo macãajé tûgoñar̄iquẽ jügori tutuaro camasñetõmajúcõãär̄e bairo yu cûemí baip̄a. Jesucristo yuc̄p̄ãip̄u cã cariarique, wapa manorẽ bairo to tuaeticõåto ï, tore bairo yu cûwí Jesús.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

18 Cristo yuc̄p̄ãip̄u cã cariarique caroa queti tire cariape mee caãnierẽ bairo tûgoñanucũñama yasiricarop̄u caápárã p̄ame. Bairo cabaimiatacãär̄e, atie caroa queti Dios catutua yaye queti p̄ame marí cã yarãr̄e cã canetõpee majú niña yua. **19** Torea bairo ï quetib̄u jüya tirãmup̄u Dios yaye b̄us̄rica tutip̄u na cawoatucûr̄iquẽ cã:

“Masír̄i majãr̄e camasñenar̄e bairo na ãnio joroque na yu átigu.

Tunu bairoa caroaro catāgomasīrārē catāgomasiēnarē bairo na ānio joroque na yu átigu,” ī woatuyupa.

20 Bairi ati uemurecóo macāājērē camasīrī majā caānimirīcārā p̄ame camasīena cabugoro macāānarē bairo tuagarāma. Apei, “Cajūgobuei yu āniña,” cāi cāa toreia bairo tuagumi. Torea bairo busunetōmasīētīgumi ati uemurecóop̄ macāājērē masīrī batioro cabusubotionucūa cāa yua. ¡Dios p̄ame ati uemurecóo macāājē na camasīrijērē nemojāñurō na masīetio joroque na átiyami!

21 Nipetirijere caátimasī niñami Dios. Bairi mai ati uemurecóo macāāna camasā na majūā na camasīrijē mena cūrē na camasīrō boesupi Dios. Bairo p̄ame boyupi: “Yu yaye quetire na catāgoasaro jāgori na yu netōōgh,” ī cūjūgoyupi. Bairo Dios cāi caímiatacārē, “Cabugoro macāājē niña,” ī tāgoñanucūñama aperā Diore camasīena p̄ame tie quetire.

22 Bairi judío majā cāa Dios yaye quetire cari-ape tāgogarā jāgoye, cāi yaye macāājē átijēñio īñorīqūrē batioro bonucūñama. Bairi aperā griego majā p̄ame cāa ati yepa macāājē masīrīqūe jetore batioro tāgoasaganucūñama. **23** Jāa p̄ame roque yucupāp̄u na capapuaturicu Mesías yaye queti majūrē jāa quetibujūnucūña camasārē. Bairi ānoa judío majā p̄ame tie tāgoteejāñuñama. Aperā judío majā caāmerā p̄amerā cabugoro macāājērē bairo tuanucūña tie queti. **24** Bairo na cabaimiatacārē, aperā Dios cāi capiiricarā, cāi cabesericarā judío majā, aperā judío majā caāmerā p̄amerē Mesías, Dios macā catutua

majū niñami. Tunu bairoa, “Dios yayere camasī majū niñami,” ī tāgoñamasīcōñama. ²⁵ Ati um̄urecōo macāāna, Dios tore bairi wāme átimasīrī marī cū canetōrīqūērē cabugoro macāājērē bairo tāgoñanucūñama. Bairo na cañtāgoñarījē cariape mee niña. Ati um̄urecōo macāāna na camasīrījē nipetiro netōjāñurō caānimajūrījē niña tie Dios cū caátimasīrījē p̄uame roque. Tunu bairoa Dios cū catutuarijere caānimajūrījē meerē bairo ati um̄urecōo macāāna na cañnamiatacūārē, camasā na caátimasīrījē netōjāñurō catutuarije niña.

²⁶ Yū yarā, merē m̄ujāā tāgoñamasīrā. Ati um̄urecōo macāāna na caññajoro, camasīena m̄ujāā caānimiatacūārē, m̄ujāā beseyupi Dios cū yarārē bairo yua. Bairi jīcāārācā jeto ninucūñama m̄ujāā mena macāāna carotimasīrā. Tunu bairoa jīcāārācā jeto quetiuparā caānipoa macāānarē bairo caāna cūñ ninucūñama m̄ujāā watoare. Bairo caāna m̄ujāā caānimiatacūārē, m̄ujāā beseyupi Dios cū yarārē bairo yua. ²⁷ Bairi, “Camasīena niñama,” camasā na cañrārē na cūñupī Dios cū yarā caāniparārē. Ati yepapū macāājērē camasīrā p̄uame na camasīmirījērē, “Wapa maa,” na ī tāgoñaboboáto ī, tore bairo ásupi Dios. Tunu bairoa tutuaro cabaibotiorā, “Jāā catutuarije wapa maa,” na ī tāgoñaboboáto ī, ati um̄urecōo macāāna catāgoñatutuaenarē na beseyupi Dios cū yarā ronarē. ²⁸ Dios p̄uame na beseyupi camasā aperā na caññaterārē. Tunu bairoa ati um̄urecōo macāājērē caboenarē na beseyupi. Bairo p̄uame īgū ñiña: Dios na beseyupi ati yepapure ñe ûnie cawapa mánarē bairo camasā na caññarārē. “Caānimajūrā jāā ãniña,” ati

yepapure caírārē cabugoro macāānarē bairo na ãnio joroque átigü, tore bairo ásupi Dios. ²⁹ Tore bairo Dios cã caáto yua, ni jícãü ūcã, “Yüa, yü majüä caānimajüürē bairo caátijüätimasü yü ãniña,” ï tügoña botiomasüetüñami Dios cü cañajoro. ³⁰ Dios püame roque cã macü Jesucristo jügori cã mena macāäna majü mujää ásupi. Tunu bairoa Jesucristo jügori caroa wäme marü camasipee cãärē marü joyupi. Cü, Cristo jügori marü carorije wapare marü canetöpee cãärē cüñupi Dios. Cü yarä caroarä, cü canetöörïcära majü marü cüñupi Dios. ³¹ Bairi Dios ya tutipü cãärē atore bairo ï woatuyupa: “Ni jícãü ūcã caānimajüürē bairo catügoñau püame, ‘Dios roque marü netöörö caānimajüü niñami,’ qüü tügoñamasücöäto Dios cãärē,” ï quetibüjü woatuyupa.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Torecü yü yarä, Dios camasärë cã camasüetaje ãame roquere cã camasüörüje queti cariape macäähjërë mujää quetibüjü etau, camasünetöürë bairo botioro mujääärë yü quetibüjü ñesëäëpü. ² Yü roque mujää tüpure äcü, Jesucristo yucüpäipü cariaricü yaye queti jetore mujää yü quetibüjüwü. Ape wäme ricaati mujääärë yü quetibüjüepü, “Jesús yucüpäipü na capapuaturicüre na masüäto,” ï. ³ Mujäää tüpure etau, caquetibüjümasüecära bairo yü tügoñawü. Bairo catügoñau ãnirü tügoñau uwiri yü nananucüwü, mujääärë quetibüjügü yua. ⁴ Bairi topüre mujääärë caroa quetire quetibüjü äcü, caroaro masiriyeto jeto mujää yü quetibüjüwü.

Nocārō ati yepa macāāna na camasībotiorije ūnie mena masīrī, mūjāārē yu quetibujuepu, “Camasī majū niñami Pablo,” yu mūjāā caletiparore bairo ī. Espíritu Santo cū camasīrījē jāgori roque, “Pablo cariape quetibujuyami,” mūjāā ī tūgoñao joroque yu ápu. Tunu bairoa Dios cū catutuarijere áti iñorī, tore bairo mūjāā iō joroque yu ápu. ⁵ Tore bairo yu ápu, Dios cū caátimasīrījē, cū catutuarijere iñarī bero, cū mena mūjāā catūgoñatutuaparore bairo ī. Camasā ati yepa macāāna na camasīrījē macāājērē tāgori bero, Dios mena mūjāā catūgoñatutuaro roquere yu boepu.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Tore bairo quetibujumirācūā, aperā merē Diore caroaro cariape catūgoñsaricarā na caāmata, paipo Dios cū camasīrījē mena jāā quetibujunucūña. Bairāpua, ati umarecōo macāāna camasīrī majā, o quetiuparā camasīrā cayasiparā na camasīrī wāme ūnie mena mee jāā quetibujunucūña. ⁷ Dios yaye queti, camasārē cū camasīdetaje masīrīqūerē mūjāārē jāā quetibujuya. Marī camasītājē, ati yepa caāniparo jāgoyepua marīrē caroaro majū cū canetōga jāgoyetirique macāājē queti roquere jāā quetibujunucūña. ⁸ Atie wāme quetibujuriquere ati umarecōo macāāna quetiuparā cariape tāgoboca masīesupa. Tore bairo tiere cariape catūgomasīrā na caāmata, nocārō caroú caācū Jesucristore yucapāipu cū papuatuetujioricarāma. ⁹ Torea bairo ī quetibujuwoatuyupa Dios ya tutipu cūārē:

“Dios pūame cārē camairārē caroa majūrē na cāgoyuyami.

Camasā na caīñetaje, na catāgoetaje, na catāgoñacoteetaje majūrē na qūēnouyumi,” ī quetibujū woatuyupa ti tutipuhre.

10 Tierea Dios ãmerē yua marī masīō joroque átiyami cā Yeri Espíritu Santo jāgori. Espíritu Santo pūame nipetiro wāme caīñamasīpeyoū majū niñami. Nocārō Dios cā camasīnetōnucācōārījērē, camasā na camasīētīē cūārē camasī majū niñami Espíritu Santo pūame.

11 Ni jīcāū ūcū, jīcāū camasocā cā yeripū cā catāgoñarījērē marī masīētīna. Cū, caācū jeto cā yeri cā catāgoñarījērē masī masīñami. Torea bairo Dios yeri pūna Espíritu Santo jeto masīñami cā yeripū cā caátiānimasīnucūrījē pūamerē. **12** Bairi marī pūame roquere ati umūrecóo macāāna yeri pūna ūnie meerē marī jowī Dios. Cū Yeri Espíritu Santo majūrē marī jowī. Cū pūame nocārō cañūū ãnirī tore bairo cā Yeri majūrē marī jowī, cā yaye macāājērē marī camasīparore bairo ī. **13** Bairi jāā pūame Espíritu Santo Dios Yeri majū cā camasīōrījē jāgori jāā quetibujūnucūña. Jāā majūā jāā catāgoñarījē mena jāā camasījūgoatāje meerē jāā quetibujūnucūña. Bairi Espíritu Santo yaye masīrīqūē macāājē mena camasā aperā Espíritu Santorea cayericūnarē na jāā quetibujū netōnucūña.

14 Ni jīcāū ūcū ati yepa macāācū Espíritu Santo cacāgoecā pūame cā camasīōgarijere boetinucūñami. Cabugoro macāājērē bairo tāgocōānucūñami Espíritu Santo cā caquetibujūgarijere. Tunu bairoa tie quetire tāgomicūā, tiere tāgomasī jīātietinucūñami. Espíritu Santo jāgori Dios yaye macāājērē marī

masiñña. Bairo Espíritu Santore cacūgoena p̄ame roque cā yayere tāgomasī jīātietinucūñama. ¹⁵ Bairi apei camasoc̄, Espíritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgoa tocānacā wāme ati um̄urecōo macāājē caroa wāmerē besemasīñami. Bairi tunu noa ūna camasā Dios Yeri cacūgoena p̄ame qūñabese masiñnama cā caátiānierē. ¹⁶ Bairi tore a bairo ī quetibujya Dios ya tutip̄a cāārē: “Ni jīcā ūcā marī Quetiupau cā yerip̄a cā catāgoñarījērē masiñcāmi. Tunu bairo ni ūcā, Dios cā caátipeere cā quetibujapomasīñcāmi,” ī quetibujya woatuyupa Dios ya tutip̄a. Tore bairo cabaimajūcōāmiatacāārē, marī p̄ame Espíritu Santo jūgori Cristo cā catāgoñarōrēa bairo catāgoñarā ānirī Dios yaye macāājērē marī masiñcōāña.

3

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

¹ Toroque yū yarā, Espíritu Santo cā caānijūgorārē bairo caānarē mūjāā yū quetibujā masiñep̄. Baip̄a, ati um̄urecōo macāāna na catāgoñarījērē bairo catāgoñarīqūñecāna ya wāmei caānarē mūjāā yū quetibujawā. Bairi cawīmarācārē quetibujre bairo masiriyetoaca yū quetibujawā mūjāārē Cristo yaye queti p̄amerē yua. ² Baip̄a, camasiriyotie wāme jetore mūjāā yū quetibujawā. Cawīmau caūpūñrē ūpēcōārē joħre bairo yū ápu, mūjāārē ugarique majūrē joricaro ūnorēa yua. Bairi mūjāā p̄ame Jesucristo yaye queti camasiriyorijere mūjāā tāgopeyo masiñtīña mai. ¡Mūjāārē rūsamajūcōāña mūjāā catāgomasīpeyopee! ³ Bairi mai Dios yaye

quetire mujāā tāgomasī peyoetiya, ati umarecōo macāāna na catāgoñanucūrōrē bairo jeto mujāā catāgoñarījē jūgori. Bairi ati umarecōopure mai ãna, roro āmeo ñ^unatee, āmeo ñ^uaugō apeye ûnierē mujāā átiya. Ati umarecōo macāāna na catāgoñarījē mena tāgoñari na caátinucūrōrē bairo jeto caátitāgoñarā mujāā ãniña mai. ⁴ Bairi aperā jīcāärā mujāā mena macāāna atore bairo ñ^uncūñama: “Yua, Pablore catāgoñasau yu ãniña,” tunu apei puame: “Yua, Apolore catāgoñasau yu ãniña,” āmeo ï bus^urique netõnucūñama. Tore bairo mujāā cañata, ati umarecōo macāāna ya wāme catāgoñarīquecuna majū mujāā ãniña mai.

⁵ Bairi yu, Apolos mena noa ûna mee jāā ãniña. Dios yaye quetire caquetibujurā, curē cajuáti majärē bairo caaña jāā ãniña. Jāā, mujāärē jāā quetibujuwu marī Quetiupaure cariapea mujāā catāgoñasapeere yua. Bairi jāā pugarāpua marī Quetiupau cu caátirotijoricarore bairo jeto jāā átinucūñama. ⁶ Yua, Jesucristo yaye quetire mujāā yu quetibuju jāgoñau, otene otejāgoure bairo. To bero Apolos puame mujāā quetibujunemōñupī, mujāā camasirittiparore bairo ï, yu bero otene oco pioure bairo. Bairo cu caáto, Dios puame roque nemojāñurō cu mena mujāā tāgoñatutuao joroque ásupi, tii otei cabutiwāmuátóre bairo yua.

⁷ Bairi yu ote jāgoure bairo caquetibujujūgoricu, tunu apei yu bero, tii otei caputiricu to butiátó ï, caoco pioricure bairo caquetibujunemorícu mena cabugoro macāānarē bairo jāā ãniña. Dios puame roque caañimajūñu niñami. Cu roque otei caputiwāmuátóre bairo nemojāñurō cu mena mujāā tāgoñatutuao joroque caácu majū

niñami. ⁸ Bairi caquetibhjāgorich, apei cā bero quetibhnemorīcū mena jīcārō tānia nicōāñama. Bairo na caānimiatacūārē, Dios phame narē, caroare na joghmi na paariquere īñarī cā cajogaro jīcārō tānia. ⁹ Dios yaye quetire, yh, Apolos phgarāpha Diore caquetibhbojarā jāā ãniña. Bairi Apolos phame yh paarique bapa majū niñami. Mhjāā phame yua, Dios yarā cā wese, cā caoteri wesere bairo caāna mhjāā ãniña. Tunu bairoa cā wii roto cā cawii qhēnorōrē bairo mhjāā ãniña.

¹⁰ Yh phame, “Yh yaye quetire caquetibhjājūgoyechtipah nighmi,” Dios cā caīrīcū majū yh ãniña. Bairo caācū ãnirī wiire paariquere capaajūgomasīrē bairo caācū caānjūgorije ûtā rupaare capeojūgoyechre bairo yh ãniña. To berophre apei phame apeyere capeonemohsaurē bairo niñami. Cā phame yh berore quetibhnemōñami Dios yaye quetire. Bairāpha, tocānacāñpha camasārē quetibhjari majā caroaro cariape jeto na caquetibhjaro ñuñā. ¹¹ Bairi Jesucristo ûtāā na cacūjūgoricare bairo caācū yaye queti jetore yh quetibhnucūñā. Bairi apei ricaati quetibhjh buipeomasītīñami. Jīcāñāñiñami Jesucristo ûtāā caānimajūrīcārē bairo caācū. ¹² Bairi camasā ûtāā caānimajūrīcārē wii qhēnorā, na cacūjūgorica buire tunu ape wāme ûtā oro, o ûtā plata, o ûtā nocārō caroa mena qhēnomasīñama. O tunu bairoa yuchpāñrī, apeye taa, o carupañorī ñnie mena ti wiire qhēnobujiorāma. Torea bairo yua, ni jīcāñū ñcū caroa wāme oro ûtārē bairo cabairije quetibhjuriquere quetibhjyami. Apei phame ricaati wāme, taa

ūnierē bairo cabairijere quetibujabujiom̄ mi camasārē. ¹³ Bairi Dios p̄ame cat̄sari r̄m̄ caāno tocānacāp̄urea na paariquere iñabeseḡmi yua. Ti r̄m̄ caāno Dios p̄ame peero mena atiḡmi. Bairo etari yua, tocānacā wāme camasā na paariquere peero mena joecōña beseire bairo átiḡmi. ¹⁴ Torea bairo ni ūcā cā caquetibujarije Dios yaye caāmata, caroa majūrē cā joḡmi tie wapa yua. ¹⁵ Bairi tunu ricaati cā paarique Dios yaye mee caānie caāmata, cā paarique p̄ame taa wiire peero caūrerore bairo yasicoagaro. Baip̄a, caquetibujmirīcā p̄ame caticōáḡmi, apei cā ya wii caūrō, caat̄rutimasīrīcūrē bairo yua.

¹⁶ M̄ejāā, templo Dios ya wiire bairo caāna m̄ejāā ãniña, Dios Yeri Espíritu Santo m̄ejāā yerip̄u cā caāno j̄ugori. ¿Tiere m̄ejāā t̄ugoña masīētīñati? ¹⁷ Ti wii, Dios ya wii p̄ame caroa wii majū niña. Ti wiirea bairo caāna cā yarā majūā m̄ejāā ãniña m̄ejāā cā. Bairi ni j̄icāā ūcā m̄ejāā Dios ya wiire bairo caānarē ricaati cā caquetibujroyetuata, Dios p̄ame popiye cā baio joroque cā átiḡmi.

¹⁸ Torech, ni j̄icāā ūcā m̄ejāā mena macāācā cā majūā q̄ūito ãmerīcōāto. Ni j̄icāā ūcā ati um̄arecōo macāāna na camasīrījē ūnie j̄ugori aperā netōrō camasīmajūrē bairo cā cat̄goñabotioata, tie cā camasīrījērē cā jānacōāto. Tiere camasīēcā majūrē bairo cā áparo tunu. Tore bairo cā caápata, cariapea masīrīqūē majūrē cā joḡmi Dios. ¹⁹ Dios p̄ame roquere ati um̄arecōo macāājē na camasīrījē cabugoro macāājē, cawapa manie majū niña. Torea bairo majū ī quetibujaya Dios ya tutip̄a na cawoatucūrīqūē cā: “Dios, ati um̄arecōo

macāājērē camasīrī majārē, tie na camasīrījē menaina na átimawijioregumi,” ī woatu cūñupā.

20 Tunu ape wēēpu ī woatunemoñupā: “Ati umurecóo macāāna masīrī majā na catāgoñarījē mena na camasīānie, cabugoro macāājē, cawapa manie niñā,” īñami marī Quetiupa Dios,” ī woatuyupa Dios ya tutipu.

21 Bairi ni jīcāā ūcā, “Ati umurecóo macāājērē camasīrē, catāgoñusa majū yu ãniña,” qūñ botioeticōāto. Bairopua, jāā nipetiro jāā caquetibujurije mūjāā yaye rotie jetoa niñā.

22 Bairi yu, Pablo, apei Apolos, apei Pedro, bairi ati umurecóo macāājē, marī cacatiānie cāā nipetiro mūjāā yaye jeto niñā. Tunu bairoa riarique, ati rāmū caānie, ape rāmū caatípee nipetirijere cūñupī Dios. Tie nipetirije mūjāā yaye jeto niñā.

23 Bairi mūjāā pūame Cristo, jīcāā yarā mūjāā ãniña. Cristo pūame cāā Dios yu jetoa caācā niñami. Bairi, “Cā yu pūame yu ãniña,” camasā ûnarē cañetíparā mūjāā ãniña.

4

El trabajo de los apóstoles

1 Bairi jāārē, “Jesucristo cā caátirotirijere caána, cūrē cajuáti majā niñama,” caíparā mūjāā ãniña. Dios yaye queti camasārē cā camasīōetaje āme roquere cā camasīōgariquere Diore caquetibujbojarā jāā ãniña.

2 Tore bairo jīcāā paabojari majōcā cā quetiupa cā caátirotiroea bairo caroaro jīcārō tāni caátipa niñami. Tore bairo cā caáto, cā quetiupa pūame caroaro īñauseanigumi cā paariquere yua.

3 Bairi yure, “Pablo caroaro quetibujyami,” o

“Roro quetibujayami,” yu mujāā caītāgoñarijērē batiōro majū yu tāgoñamacāētīna. Bairi noa ūna jīcāārā ati yepa macāāna quetiuparā cūā ñiñabesemasīētīnā. Yu majū cūā tore bairo yu paariquere ñi besemasīētīnā. ⁴ Baipua, yu paariquere roro yu tāgoñāētīnā. Tore bairo catāgoñaecū nimicāā, “Dios cū caīñajoro ñe ūnie cabui mācārē bairo yu ãniña,” ñi masīētīnā. Marī Quetiupau puame roque ñiñacōñarī ñiñabesegumi cū caborore bairo yua. ⁵ Bairi mujāā puame roque ti yutea caetaeto cajūgoyea ñiñabeseeticōāña. Marī Quetiupau puamerē cū coteya. Cū puame roque ati yepapure etari canaitīrōpu caānarē bairo baujaeto na caátaje nipetirijere caroaro cabusuropu na ñiñapetio joroque átigumi. Tocānacāāpurea camasā na yeri na catāgoñarijērē marī ñiñopeyocōāgumi. Bairo átiri bero yua, tocānacāāpurea, “Caroaro mujāā ápu,” na Ígu^mi Dios cū caíparā cajesorārē yua.

⁶ Yu yarā, mujāā yaye caānipee caroaro mujāā canetōpeere ī, ati wāmerē mujāā yu quetibujaya. Bairi yu, Apolos mena jāā cabairijere ñiñacōñarī, mujāārē yu quetibujaya. Tie jāā cabairijere mujāā puame ñiñacōñarī, Dios yaye woaturique caíquetibujaro netōjāñurō ape wāme átibuipeo ãmericōāña. Ricaati wāme mujāā átiāmerigarā. Bairi mujāā puame, “Jāārē caquetibujujugou puame mujāārē caquetibujujugou netōõrō camasinetō ū niñami,” mujāā ī tāgoñā botioetinucūgarā. ⁷ Mujāā, aperā netōõrō caānimajūrā cañurā mee mujāā ãniña. Camasinetōõrā mee mujāā ãniña. Nipetirije mujāā cacāgorije mujāā camasirijē Dios mujāārē

cā cajorique jeto niña. Bairo Dios mūjāärē cā cajorique caānimia tacūärē, ¿nopēirā mūjāä majū camasījūgoriquere bairo mūjāä tūgoñāñati? Bairo mūjāä catūgoñarījē ñuëtīñā.

8 Bairo caāna ãnirī atore bairo mūjāä tūgoñanucūñā: “Dios yaye nipetirijere jāä masīñā. Ñe ûnie jāä rusaetiya. Nipetirije jāä cabotūgoñarījērē jāä cūgopeyocōñā. Pablojāärē na marī macāëtīñā,” mūjāä ñnucūñā top⁹ jāä caämerō. Quetiuparā reyre bairo mūjāä tūgoñanucūñā merē. ¡Bairāphua, cariapea rey masīrīqñūrē bairo ñe ûnie rusaeto mūjāä camasīata, ñubujioro! ¡Jāä cāä mūjāä camasīrījērē jāä tūgonemobujorā, tame! **9** Bairo yu cañrījē caānimia tacūärē, atore bairo ñi tūgoñāñā: “Jāä, Jesúz yaye quetire Dios cā caquetibujeroticarā phamerē cabugoro macāäna, catusaari majārē bairo jāä cūñupī. ¿Dopēi bairo roro cā cayasiorepararē bairo jāä cā cūñuparī?” ñi tūgoñāñā. Bairi nipetiro ati yepa macāäna, umarecōo macāäna ángelea majā cāä popiye roro jāä cabairijere ñnanucūrāma. **10** Jāä phame Cristo yaye quetire jāä caquetibujerije jāgori cabugoro macāäna camasīñarē bairo jāä tuaya camasā na cañajoro. Mūjāä roque Cristo nocārō cañuñā jāgori catūgoñamasīrā majūrē bairo mūjāä tuaya na cañajoro. Tunu bairoa jāä phame catūgoñatutuawēpūñena jāä caānimia tacūärē, mūjāä phame catūgoñatutuarā majū mūjāä ãniñā. Jāärē camasā jāä ñnatejāñuñama. Mūjāä phame roquere caroaro nucūbugoro mena mūjāä ñnanucūñama. **11** Bairi ãmepū cāärē roro popiye jāä baiya. Roro

jāā aua tāmūocōā niñā. Tunu bairoa oco etigarā, o juti cāgoena roro popiye jāā tāmūonucūñā. Camasā cūā roro popiye jāā baio joroque jāā átiepenucūñama. Jāā caāni wii majū cūārē cacūgoena jāā ãniñā. ¹² Bairi jāā jūticoanucūñā, popiye paamirā. Tunu apeyera camasā roro jāā na cañtutiata, “Caroare cū joáto Dios,” jāā ī yūcoanucūñā. Dios yarā jāā caānoi, roro popiye jāā átiepenucūñama. Tunu bairoa tiere nocārō mena jāā nūcācōānucūñā. ¹³ Roro majū camasā jāā būsūpainucūñama. Bairo roro jāā na cañmatacūārē, caroa wāme mena na jāā yūnucūñā. Ati umūrecóo macāājē camasā na cabonetiere na carerijere bairo jāā īñanucūñama aperā camasā ati umūrecóo macāāna pūame. Tore bairo cajūgoyepuā jāārē cañepericarā āmepuā cūārē torea bairo jāā īcōā ninucūñama mai.

¹⁴ Atie yū caquetibūjūwoatujorijere īñarī, “Na bobotūgoñato,” ī mee yū woajoya. Yū pūnaarē bairo caāna, yū camairā mūjāā caāno jūgori beyoure bairo mūjāā ñi quetibūjū woajoya. ¹⁵ Bairi nocārō capāārā pūga wāmo petiro cānacā mil cārō majū Cristo yaye quetire cajūgobuerā na caāmata cūārē, yū pūame roque mūjāā pacure bairo yū tuaya. Yūa, Cristo yaye quetire mūjāā yū quetibūjūjūgowu. Yū jūgori Jesucristo mena mūjāā tūgoñatutuajūgowu, caroa queti camasārē Dios cū canetōōrīqūē quetire yū caquetibūjūro bero yua. ¹⁶ Bairo yū pūnaarē bairo mūjāā caāno jūgori yua, yū caátiānorē bairo mūjāā cūā yūre īñacōrī caroaro mūjāā caátiāno yū boyā.

¹⁷ Tore bairo borī, mūjāā tūpū cū yū joya Timoteore. Yū camai, Jesucristore caroaro cū

catāgoasaro jāgori yu macārē bairo caācūrē cā yu joya. Cā pāame Jesucristore cariape catāgoasau ãnirī nipetirije yu caquetibājūricarorea bairo mājāā quetibājūnemogāmi. Noo yu caátópā ñubueri majārē yu caquetibājūnucūrōrēā bairo Timoteo cāā mājāā quetibājūnemogāmi. ¹⁸ Mai, aperā jīcārā mājāā mena macāāna, “Merē caānimajūrā marī ãniña. Pablo nemo marī quetibājā apéimi,” ī tāgoñanucūñama. ¹⁹ Bairi marī Quetiupaū cā cabooata, tāmurīā mājāā tāpā ñiñāñesēā atígh tunu. Tore bairo mājārē ñīnā etaupā roque, cariapea Dios cā camasīrījē jāgori caátimasīrārē, o ricaati caibusupainucūrā cūrē na ñiñabesegu. ²⁰ Dios cā carotimasīrīpaū macāājē ati risero mena ãmeo bhsuetorīqūē jeto mee niña. Dios cā catutuarije jāgori jīcārō tāni marī caátiñimasīrījē majū niña. ²¹ Bairi mājāā tāpā etaú, ¿dope bairo yu caatóre mājāā boyati? ¿Roro popiye mājāā yu caatóre mājāā boyati? ¿O caroaro ñīnamairīqūē mena mājāā yu cabocárore mājāā boyati? Caroaro mena mājāā yu cabocáro ñuña, yura.

5

Juicio sobre un caso de inmoralidad

¹ Jīcāū mājāā mena macāācā carori wāme majārē cā caátiere jāā queti tāgonucūñama. “Cā pacā nāmo, cā māñorē roro átiepenucūñami,” jāā ī quetibājūnucūñama. Ti wāme ñuetimajūcōñāñā. Aperā Diore camasīēna cāā ti wāme ñnopurā áperimajūcōñā nucūñama. ² ¡Tore bairo mājāā mena macāācā roro caācā mena nimirācāñā, “Ñe ñunie

carorije caáperā majū jāā āniñā,” mujāā ī tāgoña botionucūña! ¡Boori puari cayapapuapeere tore bairo mujāā ī tāgoñanucūña! Bairi mujāā mena macāācā rorije caátiācārē cā wiyoçōāña. Mujāā caneñarōpū cū cūā cā āmerīcōāto yua. ³ Mai, yu p̄ame mujāā tāpū āmerīmicūā, yu catāgoñarījēpūa mujāā mena ācārē bairo yu ānicōāña. Bairo mujāā tāpū yu yeri mena caācā ānirī carorijere caátiānipaire Jesucristo cā camasīrījē mena cā ñiñabesecōāña merē. ⁴ Diore ūubuerā mujāā caneñarōpū cūārē mujāā tāpū yu ānicōānucūgū. Tunu bairoa Jesucristo cūā cā catutuarije mena mujāā tāpū nicōāgūmi. ⁵ Bairo topū neñarā yua, carorije caátipaire cā wiyorocacōāña, wātī ati rupaū cā cacāgori rupaure cā cayasiorocaparore bairo īrā. Baipūa, cā yeri p̄amerē netōōgūmi Dios, marī Quetiupāa Jesú斯 nemo cā catunuetari rāmū caāno yua.

⁶ Bairo roro caátipairā mena nimirācāā, “Cañurā, carorije caáperā jāā āniñā,” mujāā caítāgoñabotiorije ūetīñā. Bairi merē, jīcā wāme ūlqūērē ūlīcārō p̄amata, mujāā masīñā: “Petoaca levadurare marī cajāāmiatacūārē, pan qūenorīcā bāruare petiropū jesapeticoaya.” Torea bairo paíro bātinucūña roro mujāā caátipairije cāā. ⁷ Bairi tie roro mujāā caátipairije mujāārē caroyeturijere tocārōā jānacōāña. Pascua bose rāmū caāno judío majā levadurare asuena pan cawāma trigo weta bāruare mena na caqūenorōrēā bairo mujāā cāā caroa wāmerē átiānajē p̄amerē átiāni wasoajāgoya. Merē Jesucristo p̄ame marī carorije wapare netōōgū, pajīaecori riayupi. Cūrēā, Pascua bose rāmū macāācā oveja macūrē

bairo Dios cā cūñupī. Bairi āmerē yua mūjāā pūame pan levadura caasua manierē bairo caāna mūjāā āniña, carorije cawapa mána ānirī. ⁸ Bairi Pascua macāājē pan levadura caasua manie caugarārē bairo carorije áperā ānirotiya. Cariapea caroaro jeto átiānirotiya ati yepa marī caāno ūno mai. Ricaati marī āmerīgarā.

⁹ Ape carta yū cawoarica cartapure mūjāārē atore bairo ñi quetibūju woajowu: “Na rupaū mena roro caátiepepairā mena bapa cupericōāña,” ñi quetibūju woajomiwā. ¹⁰ Baipuā, ati umurecōo macāāna carorije caátipairā, apeye ūnierē cūgomirācūā paíjāñurō cabonemonucūrā, cayajapairā, aperā na cawericarārē caíroapairā ūnarē na ricawati weyonetōmajūcōāña ī mee, tore mūjāā yū quetibūju woatujowu. Tore bairo nipetiro roro caátipairārē mūjāā cawiti weyomajūcoagata, ati umurecōore mūjāā aweyocoabujiorā. ¹¹ Bairo pūame mūjāārē īgu ñiwā: Caítopairā mena bapa cupericōāña. Na pūame, “Jesucristore catūgousarā jāā āniña,” īmirācūā, carōmia mena roro átiepepainucūñama. Tunu bairoa capee apeye ūnie cūgomirācūā, nemojāñurō bonemonucūñama. Bairi tunu camasā na wericarā ūnarē īroyama. Na ūna roro yajapai, roro busupai, cūmupai bainucūñama. “Na ūna mena bapacutiri ugarique ūnie cūārē uggeticōāña,” ī quetibūjugu ñiwā. ¹²⁻¹³ Bairi yū pūame Diore caíroaenarē na ñiñabesemasíetīña. Cū majū Dios pūame na ñiñabesegumi, cārē caíroaena roro caátipairārē. Mūjāā roque mūjāā mena macāāna roro caánarē mūjāā majūā na mūjāā caíñabesero ñuña. Bairi cā pacu nūmo, cā magōrē

caátiepepare mujāā watoare cā wiyyorocacōāñā yua.

6

Pleitos ante jueces no creyentes

¹ Jīcāārā mujāā mena macāāna cañuetiere ámeo átiri bero, ¿dopēirā tiere busu qūēnogarā aperā Diore camasīēna quetiuparā jueces t̄p̄u átī, mujāā busu qūēnogayati? ¿Dopēirā Dios ya poa macāāna ñubueri majā mena neñarī tiere mujāā busu qūēnoetiyati? Tore bairo roque boyo. ² Dios ya poa macāāna roque Jesucristo mena ati umurecóo macāāna roro na caátajere ñabesegarāma. ¿Tiere mujāā masíetñati? Bairo ati umurecóo macāānarē cañabesemasíparā nimirācūā, ¿dopēirā ámerē cabaimajūētñēācā puamerē mujāā ñabesemasíetñbujiocuti? ³ Merē mujāā masírā: Ángelea majā cūārē catuṣari rāmu caetaro na marī ñabesegarā. ¡Bairo caátiparā majū ãnirī ati yepa marī caátiānie roquere nemojāñurō marī ñabesemasíñā! ⁴ Bairi ati umurecóo macāājē roro ámeo átajere mujāā caámeoápata, ñubueri majā marī caátiānierē camasīēnapūrē quetiuparā jueces roro mujāā caátiere na qūēnorotieticōāñā. Narē na ñabese rotieticōāñā. ⁵ Atore bairo mujāā ñi quetibujuya, yu cañrījērē tāgori mujāā catūgoñaboboparore bairo ī. Bairi mujāā menarē ñubueri majā jīcāārā, roro mujāā caámeoñrījērē cabusuqūēnobojamasírā ãnama. ¡Tame, jīcāā ûcū ácāmi tie ünie cabaimajūētñēācāpūrā cabusuqūēnomasí mujāā menarē! ⁶ Bairi ámerē yua, jīcā majā nimirācūā, mujāā majū roro

mujāā āmeo átinucūña. Bairo átaje ñuetiñā. ¡Bairo mujāā caátie netōjāñurō ñuetimajūcōāña quetiuparā jueces Diore camasīēna tūpū mujāā cabusūjärenucūrījē roque!

⁷ Tore bairo roro mujāā majū āmeo ána, netōjāñurō mujāā majū royeturā mujāā átiya, tie wāmerē bairo mujāā caápata. ¿Dopēlā roro āmeo bussūjärīcārō ñorēā, tie roro mujāā caátiere mujāā nucācōā āmeriñati? “Ñugaro, cayajapairā marī yayere na yajacoáto,” mujāā cañata, ¿to ñuetichti? ⁸ Bairo ñrīcārō ñorēā, mujāā phame roro mujāā átipainucūña. Bairo caána ãnirī yua, mujāā mena macāāna ñubueri majā yayerea mujāā āmeo yajanucūña. ⁹⁻¹⁰ Tore bairo roro caátipairā petoaca ñno cūärē Dios cū carotimasírīpaure etaetigarāma. ¿Tiere mujāā masiñetíñati? Bairi mujāā majū roro āmeo ñtopeeticōāña. Atore bairo carorijere caátipairā Dios cū carotimasírīpaure etaetigarāma: Roro carōmia mena caátiepepairā, aperā wericarārē cañoapairā, aperā na nūmoa caãmerārē caátiepepairā, aperā cañmua carōmio mena átato ñorēā na majū roro caátiepepairā, o carōmia cāā torea bairo caátiepepairā, aperā cayajapairā, aperā cāgomirācāā apeye ñnierē pailjāñurō carbonemopairā, aperā etiri cacūmupairā, aperā roro cañbusupairā, aperā ñtori caẽmapairā cūā Dios cū carotimasírīpaupū ápérigarāma. ¹¹ Torea bairo jīcāärā mujāā mena macāāna roro caátipairā ninucūwā. Cabaimirīcārā āmerē yua carorijere caáperā Dios yarā cañurārē bairo caāna mujāā ãniña. Marī Quetiupapū Jesucristo cū camasīrījē jūgori ñe ñnie cawapa cāgoenarē bairo mujāā

tuaya. Tunu bairoa Espíritu Santo Dios Yeri jūgori tore bairo mūjāā tuaya.

La santidad del cuerpo

12 Aperā jīcāārā camasā atore bairo ī tāgoñarāma: “Ñe ūnie yu eñotaetiya. Bairi noo yu caborije yu átimasīñā,” ī tāgoñarāma. Bairopha, cariape tore bairo baimiña. Bairo cabaimiatacūārē, nipetiro marī caátijesoriye jeto ãmeriñā. Bairo nipetiro yu caátigarije noo caborijere átimasīmicūā, yu caátie p̄ame yure rotirore bairo caēm̄netōnucāata roque, ñuëtīñā. **13** Tunu aperā jīcāārā na rupaʉ caborore bairo caátiganucūrā ãnirī atore bairo īnucūñama: “Ugajārīcā poa macāājē niña ugarique. Tunu bairoa ugajārīcā poa cāā, ugarique cajāñarī poa niña,” ī b̄sñucūñama camasā. Bairo na cañrījē cariape niña bairop̄a. Bairo cabaimiatacūārē, Dios p̄ame tie p̄uga wāmep̄rea to yasio joroque átigūmi, marī paaro, ugarique cāārē. Bairi marī rupaʉ cāā carōmia mena roro marī caátiepepa rupaʉ mee niña. Marī rupaʉ p̄ame marī Quetiupā ya rupaʉ caānipa rupaʉ majū niña. Bairi tunu marī Quetiupā p̄ame marī rupaʉre caroaro caátipaʉ majū niñami. **14** Marī Quetiupā Jesucristore cariacoatacʉ cā caānimiaatacūārē, cā catitunuo joroque ásupi Dios. Torea bairo marī cāā cariacoatana nimirācūā, marī catitunuo joroque marī átigūmi Dios nocārō cā camasīrījē jūgori.

15 Bairi marī rupaʉ p̄ame Jesucristo mena macāā rupaʉ majū niña. ¿Tiere mūjāā masīetīñati? Tore bairo marī rupaʉ caānimiaatacūārē, ¿dopērā mūjāā p̄ame carōmio caām̄a mena roro

caepewapatao mena mujãã rupaure mujãã átiepenucũñati? ¡Di rãmu ñno tore bairo roro áperirotiya, tame! ¹⁶ Merẽ atiere mujãã masírã: Ni jícãã ûcã caãmu, carõmio caepewapatao mena roro cã caápata, na pugarãpua jícã rupaure bairo roro caána tuayama. Bairi torea bairo í quetibujya Dios ya tutipu cãärẽ: “Na pugarãpua jícã rupaure bairo tuagarãma,” í quetibujya woatuyupa. ¹⁷ Torea bairo ni jícãã ûcã marí Quetiupau Jesucristore catãgoausau puame, cã mena macãacã jícã rupaure bairo caãcã, cã yerire cacãgou majã tuayami.

¹⁸ Bairi tocãrõã jãnacõãña roro carõmio mena mujãã caátiepepainucûrãjérẽ. Baipua, ape wãme jãñurãã jícãã caãmu roro cã caápata, cã rupaure royetumajucõãã mee átiyami. Apei carõmia mena roro caátiepepai roque cã rupaure royetuu majã átiyami. ¹⁹ Atore bairo mujãã masírã: Dios, Espíritu Santore mujãã joyupi. Bairi mujãã rupau puame Dios ya wii templo wiire bairo caãni rupau niñña. Tie wiipure caãcûrẽ bairo Espíritu Santo puame mujããpure ninucûñami. Bairi mujãã majã mujãã caboro carotiparã mee mujãã ãniñña. ²⁰ Dios yarã, cã macã yucupãipu pajãecori cã cariarique wapa jûgori cã cabesericarã majã mujãã ãniñña. Bairo cã yarã caána ãnirã, mujãã rupau mena caroaro cariape átiri, Diore caïroaparã roque mujãã ãniñña.

7

Consejos sobre el matrimonio

¹ Ámerẽ mujãã ya carta mena yare mujãã cajêniñawoatujoriquere mujãã yu quetibujugu.

Baip̄a, caūm̄ ati um̄recóo macāācā n̄amo mácuā c̄a caānicōāta, ñumajūcōābujiōro.

² Cabaimiatacērē, camasā na majū rupaū mena roro na caátiepepairije j̄ugori tocānacāūp̄a na n̄amo majū, o carōmio cūā cō manap̄a majū cacūgoparā niñama. ³ Bairi na pugarāp̄a, camanap̄a, canūmo cūā j̄icārō tāni na ānimasiāto. Camanap̄acuna, bairi canūmocuna ūna na caāmeoátiāninucūrījērē na átiāmarō. ⁴ Carōmio camanap̄acuō cō manap̄a, cō mena cūā caānigaro, “M̄ mena ȳu átigaetiya. Ȳu majū ȳu rupaūre ȳu rotimasīñā,” cārē cō ī netōētīcōāto. Tunu bairoa caām̄ canūmocacu, cūā n̄amo, cūā mena cō caānigaro, “M̄ mena ȳu átigaetiya. Ȳu majū ȳu rupaūre ȳu rotimasīñā,” cō qūī netōētīcōāto.

⁵ Bairi na pugarāp̄a na caāmeo átinucūrījērē cō manap̄a cūā caátigaro boeticōā, o cūā cūā boeticōā na āmeo baieticōāto. J̄icārō tāni na āmeo boáto. Bairāp̄a, Diore jēnigarā, “Tocārō yoari ȳutea marī āmeo áperigarā,” na caātatato bero caāmata roque, tore bairo na ápericōāto. Na cacōrīcā ȳutea caetarop̄a tunu āmeo cāgogarāma. Tore bairo na caāto ñugaro. Na majū na caātinucūrījērē tunu na caātinemoeticōāta, wātī phame roro na átio joroque átiremi īrā, tore bairo átigarāma.

⁶ Atie nipetirije ȳu caīrījērē m̄ujāā átirotimajūā mee ñiñā. “Tore bairo m̄ujāā caápata roque, ñumajūcōābujiōro,” ī, tore bairo ȳu quetibujuya.

⁷ Ȳu majūp̄a, nipetiro ȳare bairo canūmo mána jeto m̄ujāā caāno ȳu bomiña. Baip̄a, Dios tocānacāūp̄area ricaati wāme, o ape wāme baiānimasiārīqūē cārē marī joyupi, cūā caborore bairo marī caātimasīparore bairo ī.

8 Bairi cawāmarā, o cawapearā rōmirī cūārē atore bairo ñiña: Yurea bairo mūjāā cūā nūmo cuperi, o manapu cuperi mūjāā cabaiata, ñujāñuña, ñiña. **9** Bairāpua, tore bairo mūjāā rupaure, nūmo borā mūjāā canucājītieticōāta, nūmocati rotiya. O carōmia cūā camanapu borā, manapucuti rotiya. Nūmocati, o carōmia cūā manapucutiri āmata, ñujāñuña. Carōmiorē bomicūā, nūmo mācū, o carōmio cūā manapu mācōā cō caāmata roque, ñuētīna.

10 Carōmia, o caāmua cūā merē cawāmo jiyaricarā roquere atore bairo yu átirotiya. Mai, yu majū mee tore bairo yu átirotiya. Marī Quetiupau roque tore bairo yu quetibujū rotiyami: Carōmio, mū manapure cā pitiri cā aweyoeticōāña. **11** Mai, dico ūcō ape watoara cō manapure capitirico cō caāmata, nemo cō manapu cupericōāto. Cabero cō camanapu booata tunu, cō manapu caānijūgomiricā mena busqūēnorī, cā mena cō tuacōāto tunu. Torea bairo caāmu cūā cā nūmorē cā rocaeticōāto.

12 Ape wāmerā mūjāārē ñinemoña yu majū yu catāgoñarījē mena. Marī Quetiupau yu cā caíquetibujū cūrotijorique macāājē mee niña bairopua: Ni jīcāā ūcā Diore catāgousaao nūmo, cō pūame Diore catāgousaeco nimiocūā, “Cā mena caroaro yu ãanimasīgo,” cō cañata, cōrē cā pitieticōāto. **13** Tunu bairoa dico ūcō carōmio Diore catāgousaao manapu, cā pūame Diore catāgousaeca nimicūā, “Cō mena caroaro yu ãnigū,” cā cañimasīata, cārē cō pitieticōāto. **14** Bairo carōmio Diore catāgousaao mena jīcāā caāmu cā canūmo cūpata, Diore camasīēcā cā caānimia tacūārē, cā

nūmo jāgori cañuārē bairo qūñapeogħumi Dios baipħa. Tunu bairoa cañmä Diore catāgoħsaħ mena jīcāō carōmio cō camanapu cipata, Diore camasīēcō cō caānimiatacūärē, cō manapu jāgori cañuorē bairo cō īñapeogħumi cō cūärē Dios baipħa. Tore bairo Dios cū caññapeoeticōäta, na pūnaa pħame Diore camasīēna pūnaarē bairo buiajġoyecħticōäbujiżorrāma. Bairo cabaipee caānimiatacūärē, camanapu, o canuomo Diore na camasīrō jāgori, ñe ūnie cawapa cāgoena pūnaa na caāniparore bairo jāñurī na īñapeogħumi Dios baipħa.

15 Bairo cabaimiatacūärē, Diore catāgoħsaecu camanapu, o catāgoħsaeco canuomo cūä butioro āmeo pitiriquere na cabooata, na āmeo piticōäto. Ati wāme ūnierē tore bairo na caápata, camanapu Diore catāgoħsari majōċu, o canuomo Diore catāgoħsari majōco ñe ūnie wapa cāgoena tuacōāñama. Dios pħame roque caroaro yeri jōrō mujāā caānipeere bojġoyeticūñupi. **16** Bairi, Ɂdope bairo mujāā tħegoñañati? Mu, canuomo, mu manapu Diore catāgoħsaecure cū mu carocaata, Ɂdope bairo bairi Dios tħapu cū etao joroque mu átimasīñati? Tunu bairoa, mu camanapu, mu nūmo Diore catāgoħsaecore cō mu carocaata, Ɂdope bairo bairi Dios tħapu cō etao joroque mu átimasīñati? Bairo mujāā āmeo átimasīēna.

17 Tocānacāñpħrea ricaati wāme jeto marī cabaiānimasīpee ūnierē Dios cū cajoricaro jīcārō tānia átiānimasīñha. Dios mujāärē cū cabeseri rāmū mujāā caānatōrē bairo ānicōāñha, mujāā carōmia manapāäcuna, o cañmua canuomoacuna cūä. Dope bairo cabairije watoa caānimiatacūärē,

caroaro ãnimasõcõãña. Atie yu cařrijẽ nípetirijere yu átirotinucũña tocãnaçpau macããna ñubueri majãrẽ. ¹⁸ Bairi ni jícã ūcã cã rupa macãätõrẽ cayisetarotiricã cã caãno Diore cã cabese ecoata, tiere cã bobotõgoñaeticõäto. Tunu bairoa cã rupa macãätõrẽ cayisetarotiecuré Dios cã cabesericã cã caãmata, cabero cã yiseta rotieticõäto. ¹⁹ Yisetarotirique ūnie, o yisetarotietaje cã caãnimajûrjẽ mee niña. Dios cã caátirotirijere tãgopeori marĩ caátiäninucûrjẽ roque caãnimajûrjẽ niña. ²⁰ Caãnjûgoro Dios mûjãärẽ cã cabesejûgoripau dope bairo caãna mûjãã caãnatõrã bairo tocãnaçãpua átiänicõãña. ²¹ Bairi mûrẽ Dios, ûm paabojari majõcure bairo mã caãno, cã cabesericã mã caãmata, tûgoñarîqûe païeticõãña. Baipua, jícã rãm caãno mã quetiupau ûm mã caãnorẽ mã wiyobujioami. Bairo mã quetiupau cã caápata, tãmuriã mã witicoagu cûture yua. ²² Marĩ Quetiupare cã catûgoñsajûgori rãm caãno paabojari majõca ûmûrẽ bairo caãna nimicãã, ãmerẽ ûmûrẽ bairo mee tuayami. Camasocã caroaro caãcã Dios yaye macãäjêrẽ capaaboja majûrẽ bairo niñami. Torea bairo apei caãmu cã Dios cãrẽ cã cabeseri rãm caãno paabojari majõca mee caãnaçã nimicãã, ãmerẽ Dios yayere paabojari majõcure bairo niñami. Dios ûmûrẽ bairo tuayami yua. ²³ Bairi mûjãã, Dios yarã, cã macã yucûpãipu pajîäecori cã cariarique nocãrõ pairo wapa jûgori cã cabesericarã majû mûjãã ãniña. Bairi noa ūna ati ûmûrecóo macããna camasãrẽ carotiepe ecorãrẽ bairo baieticõãña. ²⁴ Tore bairo cabairoi, yu yarã, tocãnaçãpua Dios mûjãärẽ cã cabeseri rãm caãno, mûjãã

caāna wāmerēā bairo nicōāñā āme cāārē Dios cā caīñajoro.

25 Apeyera, cawāmarā carōmia, o caāmua cāā, manapu mána na caānipeere jīcā wāme ūno marī Quetiupau mājāā cā caátirotirijere mājāā yu caquetibujunetōpee maniñā. Bairi, “Ti wāmerē mājāā átigarā,” ūni maslētīnā. Bairo ī maslētīmicāā, yu majū yu catāgoñarō mājāā yu quetibujugu baipua. Marī Quetiupau ūniñamairī, camasārē canuacābūgoecopaure bairo cā cacūrīcā yu caāno jūgori, yu caíquetibujurijere nucābūgorique mena mājāā tūgoñsagarā. **26** Yu catāgoñata ati yutea capee wāme cañuetie caāni yutea jūgori atore bairo boyo: Caāmu cawāmau nūmo mácāā cā caāno ūnā. **27** O cā canuomo cūpata, cā nūmorē cā pitieticōāto. O nūmo mácā cā caāmata cāārē, carōmiorē cā macāētīcōāto. **28** Tunu bairoa carōmiorē bōcari cā canuomo cūpata, roro ána mee átiyami. Tunu bairoa jīcāō cawāmao carōmio cāā cō camanapu cūpata, roro áco mee átiyamo. Bairo na cabaimiatacāārē, ati yepapu na caāno capee wāme na caānierē tūgoñarīqūē pairique nigaro. Tie ī, yu pūame aperā na canuomo cūtiere yu boojāētīnucūnā.

29 Yu yarā, atore bairo mājāärē ūgu ūniñā: Ati yutea merē catasari yutea niñā. Yoaro mee peticoagaro ati ūmārecōo. Bairo capetiparo jūgoye caānoi, caāmu canuomoacuna, o carōmia camanapāācuna āmeo cāgoenarēā bairo ānicōārī Diore cā tūgoñsaya. **30** Tunu bairoa āmerē booripuari caāna ūseanirīqūē mena na āmarō. Tie booripuarique capetipee niñā. Aperā ūseanirīqūē mena caboserāmu qūēnoāninucūrā cāā cayapapuarārē bairo na āmarō. Tie ūseanirī

na caānie capetipee niñā. Aperā pairo wapatiri cacāgorā cāā tiere cacāgoenarē bairo na āmarō. Tie na cawapaticāgorijē cāā capetipee majū niñā. ³¹ Aperā ati umarecōo macāājērē ugaripearī tiere butioro cabonucūrā cāā tiere na jānacōāto. Merē ati umarecōo petigaro baiya. Nipetiro ati umarecōo macāājē marī caīñarījē cāā manigarō yua. Bairi Dios pāamerē na tāgoñusaáto.

³² Bairi yā roque nipetirije ati umarecōo macāājērē bori mājāā catāgoñarīqūē pairijere yā netōōgamiñā. Caūmā nāmo mácā caācā roque marī Quetiupa yaye macāājē jetore tāgoñanucūñāmi. Dios cā caborije cā caīñajesorije ūnie nemojāñurō átiānimasīnucūñāmi. ³³ Apei canumocacā cā nāmo mena caācā pāame roque ati umarecōo macāājē jetore butioro tāgoñanucūñāmi. Bairo caācā ānirī cā nāmo cō caīñajesorije jetore átinucūñāmi. ³⁴ Capee wāme cā catāgoñamacāārījē ninucūñā. Torea bairo carōmio camanapā mácō, apeo di rāmā ūno camanapā mánaco cāā marī Quetiupa yaye macāājē jetore tāgoñanucūñāma. Dios cā caborije cā caīñajesorije ūnie nemojāñurō átiānimasīnucūñāma na ūna rōmirī pāame. “Dios yarā rōmirī marī ānigarā,” īrī bero, na yeri mena, na rupa yena cāā jīcārō tāni Diore qūroanucūñāma. Apeo carōmio camanapācāco pāame ati umarecōo macāājē jetore butioro tāgoñanucūñāmo. Tunu bairoa cō manapā cā caīñajesopee ūnie jetore átinucūñāmo.

³⁵ Atore bairo mājāā yā quetibājājoya, yā caīñjērē tāgori bero caroaro mājāā caānimasīpeere ī. Tutuaro mena mājāā caborije mājāā caātigarijere

ĩ ēñota₧ mee, tore bairo ̄ni quetibujaya. Dios mujāā caátiānierī īñari, qūñajeso joroque caroaro átiāña. Diore capaabojarārē bairo nipetiro caroaro jīcārō tāni átiānimasiñā.

36 Bairi ni jīcāā ūcū caūm₧ merē cabuticoácú ãnir̄ cā nāmo roco caānipao mena cawāmo jiyagaric₧ cā caāmata, cō mena cā wāmojiyaáto. Tunu bairoa, “Y₧ canumocato ñugaro,” cā caítügoñamasíata, cā nāmo c̄paro. Tie nāmo c̄tajate roro átaje mee niñā.

37 Jīcāā apei caūm₧ nāmo c̄tajere tūgoñaeç̄ nipe-tiriye cā caboro cā caátigarijere tūgoñamasíri, “Y₧ nāmo boetigu,” cā yeri mena cā caítügoñatutuatato bero caāmata, caroaro átiyami cā cāā baip̄ha.

38 Bairi ni jīcāā ūcū cā nāmo roco caānipao mena cā cawāmo jiyaata, ñuñā. Bairop̄ha, cā cawāmo jiyaeticōāta p̄ame roque, ñunetōmajūcōāñā.

39 Jīcāā carōmio cawāmo jiayarico, mai cō manap₧ cā cacatiro, cō manap₧ mena macāācō majū niñamo. Cō manap₧ cā cariaocoapata roque, nemo apei caūm₧ noo cō caboure manap̄c̄ati masiñamo tunu. Baip̄ha, cō manap₧ caānipau p̄ame Diore catügoñasau cā caāno ñuñā. **40** Bairo cō cabaimiatacārē, “Netōjāñurō caroaro nimasibujimo, nemo cō camanap₧ cupericoata roque,” ñi tūgoñāñā. Atie niñā y₧ majū y₧ catügoñarījē mena mujāärē y₧ caquetibujarije yua. Baip̄ha, y₧ masiñā y₧ cāā Dios Yeri Espíritu Santo majürē y₧ cacāgorijere. Bairi tore bairo y₧ quetibujaya.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

1 Āmerē tunu ape wāme camasā na cawericarārē ūnubuepeogarā, ugariquere na cajoemugōjorije macāājērē mujāā yu quetibujug. Bairāpua, nipetiro tie macāājērē peeto mujāā masīña. Tiere peeto masīmirācū, netōjāñurō camasībotiorārē bairo mujāā tāgoñanucūñā. Marī caāmeomairījē roque marī yeripu marī āmeo mainemo joroque marī átiya, aperā marī yarārē nemojāñurō marī cajuhátimasīparore bairo. **2** Bairi ni jīcāū ūcū jīcā wāmerē masīētīmicū, “Tiere camasī yu ãniña,” cū cañata, netōōrō masīēcū majūrē bairo caācū tuayami. **3** Torea bairo ni jīcāū ūcū Diore masīrī cūrē cū camaiata, Dios p̄ame cū yaure bairo qūññanucūñami.

4 Bairi merē marī masīña: Camasā ūroagarā, na cawericū ūcū ati yepap̄are ūne ūnie wapa maami. Jīcāū niñami Dios marī cañroapa. Bairi, na cawericarārē ūroarā, waibutoa rii na cajoemugōjorije r̄usarijere marī caugaro dope bairo marī ápero. **5** Bairāpua, ati yepare, o um̄urecōo cūārē capāārā, jūgūēā na cañrā ãnama. Na ūna jūgūēā, quetiuparā um̄urecōo majārē bairo caāna capāārā niñama. **6** Bairo jūgūēā capāārā na caānimiatacūārē, marī p̄amerē, jīcāū niñami Dios marī Pacu majū. Cū, marī Pacu Dios, nipetirije ati um̄urecōo macāājērē qūñenoñupī. Marī cūārē, cūā, marī qūñenoñupī, cū yarā marī caāniparore bairo ī. Tunu bairoa jīcāū niñami Jesucristo marī Quetiupau. Cū jūgori niptiro ati um̄urecōo macāājē baiānimasīña. Cū jūgori marī cūā marī masacuti ãniña.

7 Bairāpua, nipetiro atiere masīētīñama. Jīcāārā camasā, aperā na cawericarā ūnarē cañroajeyanucūmirīcārā ãnirī, na jūgūēārē ūroarā na

cajoemugōjorije ūnie waibutoa riire ugari bero yua, “Roro majū marī átiya,” ñ tāgoñarñqūē painucūñama cayeri tāgoñatutuawēpūēna p̄ame. ⁸ “Tie rii macāājērē ugari caroarā majū marī ãnigarā, o tie rii macāājērē marī caugaepata, netōōrō carorā majū marī ãnigarā,” ñ tāgoñia masiā mano. Mai, Dios p̄ame waibutoa riire aperā na jūgūēärē ñroarā na cajoemugōjorije macāājērē marī caugaro, o marī caugaeto jūgori mee marī besenucūñami.

⁹ Bairi mujāā p̄ame maijāgoya tore bairo mujāā caátimasñrñjērē. Aperā Dios mena catāgoñatutuawēpūēnarē roro átajere na átio joroque ápericōñia. ¹⁰ Mujāā merē cayeritutuarā ãnirī mujāā p̄ame aperā na jūgūēärē ñroarā na cajoerugarije macāājērē na caroanurī wiipu mujāā caugaro, apei Diore cañroau cayeritutuaecu cūā mujāārē ñnacōrī ugabujioumi. Cū yeripura, “Tie ūnierē caugaetipee niña,” ñ tāgoñamicūā, ugabujioumi. ¹¹ Bairo mujāā p̄ame caátimasñrā, cayeritutuarā nimirācūā, roro apei mujāā yaú cayeritutuaecu cā yasio joroque mujāā átiya. Jesucristo cā cārē netōōgu cā riabojayupi. ¹² Mujāā p̄ame waibutoa riire caugamasñrā, roro aperā mujāā yarā cayeritutuaena na tāgoñia yapapuao joroque mujāā átiya. Roro átajere Cristo cā cañajoro mujāā átiāninucūña. ¹³ Tore bairo na jūgūēā yaye macāājērē waibutoa riire yu caugarije jūgori roro yu yaure cā baio joroque yu caápata, cariapea tie waibutu riire jícāni cūā yu caugaññoeto, ñuña. Bairo yu caugaññoepata, roro cā baio joroque cā yu áperibujio ñ, tore bairo boyo.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Jesús, cā yaye quetire yu quetibujá rotijowí camasárē. Bairi yu cūā aperā apóstolea majā Jesús cā caquetibujárotijoricarárē bairo yu quetibujá masíñā Jesucristo yaye quetire. Mai, yu cūā ñiñawá marí Quetiupau Jesucristore. Bairo cañaricā ãnirí cā yaye macáajérē capaaure bairo mūjāā yu quetibujájágowá marí Quetiupau yaye quetire. Tie yu caátajere tāgoñarí bero, apóstol yu caánierē mūjāā masírā. ² Bairo yu cabairijere masímirácaā, mūjāā mena macáána jícaárā Jesucristo cā caquetibujárotijoricu apóstol meerē bairo ñiñanucúrāma. Mūjāā roque Dios cā caquetibujárotijoricu apóstol majürē bairo yure cañaparā mūjāā ãniña. Merē yu caquetibujáriquere tāgori bero, cariape marí Quetiupau mūjāā catágousarique jāgori, “Pablo apóstol niñami,” cariape mūjāā i masírā.

³ Bairi yu, apóstol yu caánierē cabusupainucúrārē atore bairo na ñi quetibujaya: ⁴ Yu cūā apóstol ãnirí, yure ugarique mūjāā cajorijere uga, o eti, nipetiro yu átimasíñā. Yu cūā aperā apóstolea majā na cawapatanucúrōrē bairo yu wapatamasíñā. ⁵ Tunu bairoa yu cā jícaō Diore catágousaore nūmo cūtiri yu mena cō yu neámasíñā, bairo yu cabooata. Tore bairo átinucúñama aperā Jesucristo cā caquetibujárotijoricarā apóstolea majā cūā. O aperā, marí Quetiupau bairā cūā tore bairo átinucúñama. Torea bairo Pedro cūā átinucúñami. ⁶ Yu, Bernabé mena, ¿jāā jetore ñubueri majā na juátinemomasíñati? ¿jāā jeto, jāā majū paari jāā

caugapeere jāā wapatamasīñati? Tore bairo jāā cūārē na cajuátimasīpee ãno.

⁷ Bairi ni ūcā majū soldaure bairo ācā, cā majū paa wapatari quetiupaʉ gobiernorē paaboyaecāmi. Tiere mājāā masīrā. Tunu bairoa ni ūcā majū usere oterimajōcʉ cā caāmata, cā caoterique cabatiro īñarī tiere caugaeçʉ majū āmeimi. Cabatiro, tie usere ugamasīñami. Tunu bairoa ni ūcā majū ovejare cacoteri majōcʉ na ūpēcōārē riperibero, ¿tie cā cajerijere cā etieticati? Cā cāā tiere etimasīñami. Bairi yʉ cāā apóstol ānirī nipetirije aperā apóstolea majā na caátore bairo yʉ átimasīñā. ⁸ Atie yʉ caquetibʉjurijere, “Camasā na camasīrījē jägori bairo īñami Pablo,” ni tāgoñaeticōāña. Atie yʉ caquetibʉjurorea bairo ī quetibʉjʉya Dios, Moisés ānacūrē cā caátiroticūrīqūē cāā. ⁹ Atore bairo ī quetibʉjʉ woatuyupa Moisés ānacā cā caroticūrīqūērē na cawoaturica tutipare: “Wecʉ trigo rupaare cawāīā āmejoreire cā risero jiya biaeticōāña. Cā caáti wērījērē cā cāā cā ugaató,” ī woatuyupa ti tutipʉ. Mai, Dios pʉame wecʉare na īñamairī, tore bairo ī quetibʉjʉ woaturotiesupi. ¹⁰ Marī camasā roquere marī īñamairī tore bairo ī quetibʉjʉyupi. Marī, cā yarā, caroaro marī caátiānimasīpee ī jägori, roticūrīqūērē marī woaturoticūñupí Dios. Bairi atore bairo marī masīñā: Ni ūcā catrigo jeetuʉ, o apei catrigo wāīā cāā cabero tie cā paarique caāno, peeto cā cacāgopeere tāgoñari tore bairo paanucūñami. ¹¹ Bairi jāā, mājāārē Jesucristo yaye quetire mājāā yeripʉ oterarē bairo tiere jāā quetibʉjʉjāgowʉ. Bairo jāā caquetibʉjʉrique jägori, ¿tie wapa jāārē

ugarique ūnie mena jāā mūjāā cajuátinemorō to ūueticuti? Ņurō. ¹² Aperā apóstolea majārē mūjāā cajuátinucūrō ūujāñuña. Cabaimiatacūrē, nemojāñurō jāā roquere mūjāā juátimasīña, mūjārē jāā caquetibujugorique jāgori yua.

Tore bairo caátimasīparā nimirācūā, mūjārē jāā pajūgoetinucūña. Jāā majū popiye petiri bero, jāā caugapee, o jāā cacūgopee ūnierē jāā bócanucūña. Jesucristo yaye caroa quetire caroaro mena jāā caquetibujūrijere caroaro jīcārō tūni mūjāā catūgoasaparore bairo īrā, roro mūjārē jāā patowācōētīnucūña. ¹³ Merē atie cūrē mūjāā masīrā: Noa ūna sacerdote majā templo wii macājērē capaanucūrā na caāmata, tī wii macājē na cajorijere ugari paanucūñama. Bairo īgu ūñīña: Noa ūna sacerdote majā altar mesapu waibutoa rii camasā Diore na cajorijere cajoemugōjobajanucūrā, to waibutoa na capajātāna rii carusarijere ugamasīnucūñama. Tiere mūjāā masīrā. ¹⁴ Torea bairo átirotiyupi marī Quetiupu Jesucristo cūā: “Noa ūna caroa quetire caquetibujūri majā na caāmata, ūubueri majā na cacūgorijere ugari quetibujugarāma camasārē,” īcūñupi Jesús. ¹⁵ Tore bairo mūjārē ugariquere cajēnimasībujiopa ū nimicūā, mūjāā ūubueri majārē tiere yu jēnietinucūña. Tunu bairoa dise ūnie yu cabopacarije, o dinerore yu mūjāā cajoparore bairo ī mee, atore bairo mūjārē ūi quetibujū woatujoya. ¡Yu roque yu caboro yu aua riamasīña, Dios yaye macājērē yu caquetibujū ãno ūno mai, aperā roro yure na cabusūpaietiparore bairo ī, yua!

16 Mai, yu puame Dios yaye camasãrẽ cã canetõõrõqüẽ quetire yu caquetibujurije jãgori, caãnimajüürẽ bairo yu ãnitõgoñaetinucüña. Yu paarique tie niña. Jesucristo yu cã caquetibujurotirique majü niña. ¡Bairo tiere yu caquetibujueticõãta, bopacooro yu tãmuobujiou!

17 Bairi yu caborore bairo caroaro jicãrõ tãni camasãrẽ yu caquetibujuata, merë marë Quetiupau tie wapa yu cã cajopee nicõãña. O yu caborore bairo mee caãmatacãrẽ, Dios puame roque tie paariquere yu cñupü. Bairi yu quetibuju jãnamasãtüña Dios yaye quetire. **18** ¿Bairi ñerë yu wapatanucüñati? Yu puame Dios yayere quetibuju, caroaro yu tägoña useaninucüña. Tiere cawapataure bairo caroaro, mujäärẽ wapa jeniricãrõ mano yu quetibujunucüña Dios camasãrẽ cã netõõrõqüẽ quetire. Bairo ïgu ñiña: Yu, Dios yayere caquetibuju yu caãnie jãgori, yu caquetibujurije wapare mujäã yu jenietinucüña. “Yu paarique cawapa manie niña,” calrë bairo mujäärẽ apeye ûnierë jenimasimcã, mujäã yu jeni pajägoetinucüña.

19 Tunu bairoa noa ûna na carotiepei mee yu ãniña. Bairo calcã nimicã, nipetiro ãmurë bairo yu tuaya, Jesucristore capäärä ûnapua na catägousaparore bairo ï. **20** Bairi, yu yarä judï majä watoapu ãcã, yu cã na judï majä na caãnajë cutore bairo ãnirï Cristo yaye quetire yu caquetibujuro na tägousao joroque ï, tore bairo yu bainucüña. Bairo puame ïgu ñiña: Moisë ãnacã cã caroticürüñerë carotiecorä majü na caãnierë, carotiecorä majü na ãmericõãto ï, yu cã tiere carotiecoure bairo

ānirī na yu quetibujñucūña. Baipua, cariapera Moisés ānacā cā caroticūrīqūērē carotiecoare bairo majū mee yu āniña. **21** Tunu apeyera, aperā Moisés ānacā cā caroticūrīqūērē carotiecoenarē na quetibujugu, na caānajē c̄tiere bairo ānirī na yu quetibujñucūña. Baipua cariapera, yu p̄ame Dios cā caroticūrīqūērē caácu majū yu āninucūña. Bairo caácu ānirī Cristo cā caroticūrīqūērē carotiecoare bairo majū caácu yu āninucūña. **22** Tunu bairoa aperā Dios mena mai caroaro catāgoñatutuawēpūēna watoapu ãcā, yu cūā narē bairo tāgoñarīqūē c̄tiri na yu quetibujñucūña. Narē bairo yu cūā ānajē c̄tiri na yu caquetibujuro caroaro na tāgoñsao joroque ī, tore bairo yu bainucūña. Ape wāme ūicārō p̄amata, atore bairo īgu ñiña: Noo camasā na caāni wāme cārō nippetiro yu cūā caroaro mena ānajē c̄ti cōñamasírī na yu quetibujñucūña camasārē Dios yaye quetire. Bairo ānajē c̄tiri camasārē yu caquetibujuro bero, noa ūna jīcārā Diore tāgoñsari na canetōmasírō yu bonucūña. **23** Tore bairo yu átinucūña, Dios yaye caroa quetire ñe ūnie mano caroaro mena na yu caquetibujmasíparore bairo ī. Yu cūā tore bairo quetibujari jīcā wāme ūno Dios caroa cā cajorijere cāgogu, jīcārō tāni caroaro mena yu átiāninucūña.

24 Ícōñarī mujāā yu quetibujpa mai. Mujāā masírā: Eperā aturi majā atu ēmuetagarā, nippetiro caeperā jīcārō atunucūñama. Bairo nippetiro na caatumiatacārē, cayapapu jīcāuā atu ēmuetanucūñami. Cū jeto cā caatu ēmuetarije wapa ñemasínucūñami. Bairi mujāā cūā caaturārēā bairo caroaro jīcārō tāni tāgoñsaya, Dios yayere caroa cā jopeere mujāā caēmuetamasíparore

bairo ūrā. ²⁵ Tunu bairoa eperiquere caátimajā caänigarā caroaro na rupaure maijägonucūñama, na rupaue to roye tuaeticōato, ūrā. Tore bairo caroaro átimasñucūñama eperi majā, na caatueñetajägorije wapa pesarica beto laurel na caírcu pūu mena qüenorïcā beto ūnorē na cajopee caänimiatacūärē yua. Ti beto püame yoaro mee jñicoamasñña. Marī roque ti beto ūno meerē marī macäña. Bairi di rūmū ūno capetieti yerire marī Pacu Dios cā cajopeere borā, tutuaro mena jīcārō tāni caroaro marī átiäninucūñña. ²⁶ Torecu, yu cā caroaro jīcārō tāni Dios yu caátirotirore bairo caroaro yu átiänimasñucūñña. Yu caboroa, eperi majā mena caat ure bairo nimicā, caatue cacaapee iñaecūrē bairo yu baietiya. Tunu bairoa caqñebueire bairo nimicā, cabugoroa caämeo qüemacāärē bairo yu ämerñucūñña. Torea bairo jīcārō tāni Dios yaye macäejērē emuetagu, caroaro yu átiäninucūñña. ²⁷ Torecu, bairo püame roque yu átinucūñña: Yu rupaue mena bätioro yu caätiganucüríjērē eñotari, Dios yaye macäejē jetore caroaro tutuaro mena yu átinucūñña. Bairo yu caatiänicōämata, aperärē yu caquetibujayaparoro bero, Dios caroare yu cā cajopee püame yasietigaro.

10

Consejos contra la idolatría

¹ Bairi yu yarā, atiere masiritieticōña: Jāä ñicäjāä ãnana püame desierto cayucumanopu na caátó, Dios püame oco buseri poa mena na maajägoyupi. Tunu bairoa tore bairo Dios cā cajägoátó, nipetiro jāä ñicäjāä ãnana püame ria

capairiya Caocojūärīya cawāmec̄tiyare Dios cā catutuarije jāgori pēña ásúpa Moisés ãnacū mena. ² Bairo oco poare uсаáná ria capairiya cūärē pēñarī bero yua, Moisere catāgoasarārē bairo cawāmetuecoricarārē bairo caāna tuayupa. ³ Tunu bairoa na nipetiro Dios cā cajorije maná um̄urecóo macāājē ugarique cañurījērē ugayupa. ⁴ Tunu etirique cūärē Dios cā cajorije macāājērēa etiyupa caroa macāājērē. Tie na caetirije oco p̄ame caroa cañurījē ãñupā. Jesucristo p̄ame ūtārē bairo caācū caroare caocojoa ãnicōññupī na mena deserto cayucumanoop̄re. Bairi cā cajorije macāājē oco caroare etiyupa jāā ñicūjāā ãnana p̄ame, Moisés ãnacū jāgori yua. ⁵ Bairo cabaimiatacāärē, na nipetiro jāñurīpha Dios na mena qūññajeso joroque áperimajūcōññupā. Bairi cayucumano desiertop̄a na nipetiro ti tuti macāāna riayasiyupa. Tie nipe-
tirijere merē m̄ujāā masīrā.

⁶ Tore bairo jāā ñicūjāā ãnana marī bai ññojugoyupa, marī cāā narē bairo ãmerē carorije macāājērē marī caññugaripeaetiparore bairo īrā. Bairi narē bairo carorije macāājērē cabootiparā marī ãniña. ⁷ Torena, m̄ujāā cāā jāā ñicūjāā ãnana jīcāärā, ati yepa macāāna jūgūeärē na cairoaricarore bairo, na ûnarē na īroaecōññā. Torea bairo ī quetibujya Dios yaye woaturique cāā: “Na, camasā p̄ame uga, eti, áti yaparori bero neñarī, na jūgūeärē cā basapeo useaniñupā noo na caboro yua,” ī quetibujya woatuyupa. ⁸ Bairi m̄ujāā cāā jāā ñicūjāā ãnana jīcāärā carōmio mena roro na caátiepericarore bairo átiepeeticōññā. Bairo roro na caátie wapa jīcā rām̄ua veintitrés mil cārō majū na yasio joroque ásupi Dios. ⁹ Bairi marī

cāā, “Roro marī caátie wapare marī ñabeseechumi Cristo,” caibusuetiparā marī ãniña. Tore bairo jāā ñicūjāā jīcāārā Diore na caibusuriye jūgori, ãña na na bacajīāreo joroque ásupi Dios. ¹⁰ Tunu bairoa yasioropu Diore roro ī bussueticōāña. Jāā ñicūjāā ãnana p̄ame jīcāārā yasioropu roro ī bussuncūñupā Diore. Tore bairo roro na caibusuriye jūgori na riao joroque caácu ángel p̄ame na pajīāreyupi.

¹¹ Atie yu caquetibujurije nipetirije baiyupa jāā ñicūjāā ãnanarē. Tie roro na cabairiquere ñacōrī, roro marī cāā marī caátinemoetiparore bairo īrā, tore bairo baiyupa. Bairi marī ati yutea catusari yutea macāāna marī catūgoñamasíparore bairo īrā, tore bairo ī quetibuhu woatucūñupā Dios ya tutipure. ¹² Bairi ni jīcāū ūcū Dios cā carotirore bairo jīcārō tūni cā caátiānimasañata, caroaro tūgoñamasírī cā ãmarō, wātīrē cā caítoecoetiparore bairo ī. ¹³ Mai, mūjāā p̄ame wātī roro mūjāā átieconucūñna. Tie p̄ame ati umurecóo caāna camasā Dios ya poa macāāna na canucāmasíjītietie majū mee niña. Bairi mūjāā p̄ame, “Dios roque, roro wātī marī cā caátiganucūrījērē marī eñotabojagumi,” Dios mena ī tūgoñatutuacōāña. Cū p̄ame, nocārō roro popiye mūjāā baio joroque caátie caānimiaatacūñarē, tore bairo mūjāā tāmāo rotietigumi, cā yarā mūjāā caānoi. Dios p̄ame roque roro mūjāā catām̄obujiopeere eñotabojagumi. Bairo cā caáto, roro caátiecoenarē bairo caroaro mūjāā netōcoagarā yua.

¹⁴ Bairi yu yarā, yu camairā, ati yepa macāāna jūgūeärē ñubuerique ūnie macāājērē tocārōā

jānacōāña. **15** Mūjāā, yu yarā, catāgoñamasīrārē bairo atiere atore bairo mūjāā yu quetibujuya. Bairi mūjāā majūā yu cañquetibujurijere caroaro catāgobeseparā mūjāā āniña, roro átajere mūjāā caátiecoetiparore bairo īrā. **16** Di rāmu ūno ūubuerā Jesucristo cū caátajere tāgoñarī use ocore etigarā jāgoye Diore cū jēnirī bero yua, “Jesucristo yucupāipu cū cariírerique jāgori cū canetōrīcārā marī āniña,” ī tāgoñarā marī átinucūñā. Tunu bairoa pāärē batoori ugarā, “Capāärā nimirācāā, jīcā rupaure bairo Jesucristo cū caíroari poa macāāna majū marī āniña,” ī tāgoñarā marī átinucūñā. **17** Bairāpua, capāärā marī āniña Jesucristo mena macāāna. Bairo capāärā nimirācāā, nipetiro pan jīcārēā marī Quetiupau rupaure bairo caānierē marī uganucūñā. Bairo cū rupaure bairo caānie pāärē caugaraā ānirī marī Quetiupau Jesucristo mena jīcā rupaure bairo caāna marī tuaya yua.

18 Tāgoñañijate Israel ya poa macāāna na cabairiquere: Noa ūna sacerdote majā waibutoa Diore na cajorārē cajoemugō jobojanucūrā puame, tie macāājē waibutoa riire uganucūñama. **19** Mai, atie yu caírījē mena, “Aperā jāgūē ūcū peeto ūno wapacucumi,” ī mee tore bairo yu quetibujuya. Tunu bairoa, “Waibucu rii cabugoro caānie, netōjāñurō na jāgūēärē na cajorije puame caroa majū niña,” ī mee tore bairo mūjāā yu quetibujuya. **20** Bairo puame īgu ūniña: Aperā, Diore camasīena, na jāgūēärē īroarā waibutoa riire na cajoemugōjonucūata, wātiärē na īroarā átinucūñama. Diore īroarā mee tore bairo átinucūñama. Bairi yu puame wātiā yarā caānarē

bairo caāna mena m̄ejāā cabapacutinemonucūrō yu boetiya. ²¹ Tunu bairoa Jesucristo yucupāipu cū cariaparo jūgoye cū cabuerā mena use ocore cū caetiriquere tūgoñarī marī cū use ocore etiri bero, wātiārē ūroarā na caetirije macāājērē marī caetiata, ñuētīñā. Tunu bairoa marī Quetiupaū pāärē, cū cabuerā mena cū caugariquere tūgoñarī, marī cū Cristo ya mesapu ugari bero, tunu wātiārē ūroarā na caugarije macāājērē marī caugaata, ñuētīñā.

²² ¿Bairi m̄ejāā puame marī Quetiupaū m̄ejāärē qūññateo joroque roro cū m̄ejāā baibotiogayati? ¿Cū netōrō catutuarā majū áto m̄ejāā ãniñati? M̄ejāā baietiya. Bairi marī Quetiupaū jetore cū marī cañroaro ñuñā.

La libertad y el amor cristiano

²³ Aperā jīcāärā camasā atore bairo ī tūgoñarāma: “Ñe ûnie, yu caátipeeere ëñotaetiya. Bairi noo yu caboro yu átimasñā,” ī tūgoñarāma. Cariapea tore bairo baiya. Bairopua, nipetiro tore bairo marī caátijesorije jeto mee ãniñā. Baipua, nipetiro yu caátigarije noo caborijere yu caátimasñpeyocōñta, ñujāñuñā. Cabaimiatacūärē, tie nipetirijepua yu caátinucūrījē nemojāñurō Dios mena yu tūgoñatutuanemo joroque átimasñetīñā. ²⁴ Bairi marī majū rupaū mena caroaro marī caānipeere macāëtirotya. Aperā marī yarā caroaro na caānipee ûnie puame roquere caátiparā marī ãniñā.

²⁵ Bairi tunu nipetiro waibutoa rii na cawapatiri arua macāäjē waibutoa riire wapatiri m̄ejāā caugaata, ñujāñuñā. Bairapua, tie riire na

jūgūēärē ūroarā na cajoerugaátaje caānie macāäjērē masīgatūgoñaeticōäña, mūjää catūgoñarījēpü mūjää catūgoñayapapuaetiparore bairo ūrā. ²⁶ Mai, ati ūmurecōo, bairi nipetiro ati yepa caānie cūä Dios cū caqūenorīqüē, cū yaye jeto niñā.

²⁷ Bairi ni ūcū Diore catūgoñsaecü mūjääärē cū ya wiipü piijori cū cajūgoñgaro, mūjää cabooata, nipetiro waibucü rii mūjää cū canurījērē ūgaeticōäña. Bairāpua, tie riire na jūgūēärē ūroarā na cajoerugaátaje caānie macāäjērē masīgatūgoñaeticōäña, mūjää catūgoñarījēpü mūjää catūgoñayapapuaetiparore bairo ūrā. ²⁸ Meerē tiere mūjää masiñā. Bairi jīcāä ūcū mūjääärē, “Atie waibucü rii na cajoemugōjorije macāäjē carusarije niñā,” cū cañata, toroque tie riire ūgaeticōäña. Mūjääärē tiere caquetibujhatacü cū catūgoñarījēpü roro cū tāgoña yapapuaetio roque ūrā, tiere ūgaeticōäña. ²⁹ “Mūjää puame tāgoña yapapuari tiere ūgaeticōäña,” ū mee ūniñā. Aperā tie waibucü rii joemugōjorique macāäjērē caugaetinucūrā puame bairo mūjää caátiere ūñarā na catūgoñayapapuaetiparore bairo ū, tore bairo yu quetibujhya.

Bairo yu cañmiatacūärē, jīcāä ūcū atore bairo ūni jēniñabujioñmi: “¿Dopēñ apei cū yeri cū catūgoñarījēpü cū caátimaslētīe bui yu puame yu majū yu caátimaslījērē yu átijānabujiocuti?” ³⁰ Tunu bairoa, “Dios, yu mena mū ūñjāñuñā, Diore qūñ jēnirā bero, tie ūgariquere yu caugamiatacūärē, ¿dopēñrā tie waibucü riire yu caugaro ūñarā, roro na busupainucūñati?” ū jēniñabujioñmi. ³¹ Bairo cabaimiatacūärē, mūjääärē

atore bairo ūgū ūniña: Waibatoa riire ūga, etiriquere eti, o apeye ūnie mūjāā caátinucūrījē cūārē ása, tore bairo mūjāā caátie jūgori aperā cūā Diore cā na basapeo joroque mūjāā caáto to cañuata. **32** Caroaro átiānajēcusa. Noa ūna camasā aperā roro na átio joroque átijāgoeticōāña. Judío majā, aperā judío majā caāmerā ūna cūārē tore bairo áti ñōeticōāña. Aperā, marī yarā, Dios ya poa macāāna cañubueri majā cūārē tore bairo roro na átio joroque ápericōāña. **33** Bairi yū cūā tocānacāni jāñurīpua Dios cā cañajesopee ūnie tocānacā wāmerē yū átijāgonucūña. Yū majū caroaro yū caānipeere yū áperinucūña. Aperā roque caroaro na caānimasīpee ūnie pūamerē jīcārō tāni na yū áti ñōnucūña. Bairo yū caáto, na cūā roro na caátaje wapare netōrī, Dios tūpū na caetajīātiparore bairo ī, tore bairo yū cūā yū átinucūña.

11

1 Bairi, yū, Cristo cū caátiere ñōnucōrī caroaro yū caátorea bairo mūjāā cūā caroaro yū caátiere ñōnucōrī átiānajērē átiānimasīña.

Las mujeres en el culto

2 Mūjāā pūame yure tāgoñarī, mūjāā yū caquetibūjūricarore bairo caroaro jīcārō tāni caroa wāmerē mūjāā áticōā ninucūña. Tiere queti tāgori mūjāā mena yū useaniña. **3** Mai, atie cūārē mūjāā camasīrō yū boyā: Cristo pūame marī caāmūarē caānjūgo, carūpoare bairo caācū niñami. Bairi tunu caāmū canūmocucū pūame carōmio, cū nūmorē caānjūgo, cō rūpoare bairo caācū niñami. Dios, Cristore caānjūgo, cā

rəpoare bairo caācã cū caānorẽā bairo caāmã cãā cã nəmorẽ caānijãgoã niñami. ⁴ Bairi ni jīcãã ūcã caāmã Diore cū jēnigã, o Dios yaye macāājērẽ cã caquetibujaparo jāgoye, jutii asero, o apeye ūnie mena cū rəpoare peotori cã cajēniata, Cristo cārē caānijãgoã, cū rəpoare bairo caācūrẽ cã nucãbagoecu átiyami. ⁵ Tunu bairo jīcāō ūcõ carõmio cãã Diore cã jēnigo, o Dios yaye macāājērẽ cõ caquetibujaparo jāgoye cõ rəpoare jutii, o apeye ūnie mena cõ capeotoeticõāta, cõrẽ caānijãgoã, cõ manapure cū nucãbagoeco átiyamo. Cõ manapure cabotio ãnirĩ cõ poare cajuapere reecõārõcõrẽā bairo baiyamo yua. ⁶ Bairi jīcāō ūcõ carõmio cõ rəpoare cõ capeotogaeticõāta, jicoquei cõ poare cõ cajuare peyocõārotiro ñuñña. Bairo átirotimiocãã, cõ capoa tarotiataje, o cõ capoa juarepeyorotiatajere cõ cabobotûgoñata, toroque cõ rəpoare cõ bugatoáto apeye ūnie mena yua. ⁷ Caāmã roque cū rəpoare cū bugatoeticõāto. Mai, caāmã pñame, Dios bauriquere bairo cabauã, Dios cã caqñenojãgoricã majũ niñami. Tunu bairoa Dios nocārõ caroaro cã caānajẽ cütiere bairo cabauã majũ niñami, caāmã pñame. Carõmio pñame roque caāmã cã caānajẽ cütiere bairo cabauo majũ niñamo. ⁸ Bairi merẽ atore bairo marĩ masñña: Mai, carõmio rupaã mena nerĩ cã qñenoesupi Dios caāmãrẽ. Caānijãgoricã caāmã waru õwãrõ macāātõ mena nerĩ roque carõmiorẽ cõ qñenõñupi Dios carõmio caānijãgoricore. ⁹ Carõmio jãgori mee caāmãrẽ cã qñenõñupi Dios. Caāmã jãgori roque carõmio caāmã mena caānipaore cõ qñenõñupi Dios. ¹⁰ Bairo caāmã roca cõ carotimasñijẽ jãgori carõmio pñame jutii asero ûno mena cõ rəpoare

bugatori caquetibujupao niñamo. Tunu bairoa ángelea majã cõ rupoare bugatori cõ caãno na caiñajesoparore bairo ïõ, tore bairo cõ caáto ñuña.

¹¹ Tore bairo caroca carotimasõ carõmio cõ caãnimiatacãärẽ, ni jícã ūcã Cristo yaã carõmio jãgori mee caroaro caátiãnimasñnucũ mácãmi. Tunu bairo dico jícã ūcõ Cristo yao caãmã jãgori mee caroaro caátiãnimasñnucõ mácõmo. Na pugarãpha yeri ñajãäõ joroque na caãmeo átipeere bojãgoyupi Dios. ¹² Merẽ cariape marĩ masiñã: Carõmio caãnjãgoricore caãmã rupaã mena jãgori cõ qüênoñupõ Dios. Bairo cabaimiatacãärẽ, cabero caãmã phame tunu carõmio mena jãgori buiamasíñami. Na pugarãpha Dios cã caqüenorõcãrã majã niñama.

¹³ Bairi mujãä majãä tãgoña beseya mujãä caátipee cañurijérẽ. Bairi, “Carõmio cõ rupoare apeye ūnie mena peotoeco Diore cõ cajénirõ ñurõ,” mujãä cañata, ñuëtñã. ¹⁴ Merẽ, caãmã marĩ caãnajẽ cutiere camasirã marĩ ãniña. Bairi caãmã cã poare juareecã, pairo bãtiori cã caãmata, boojojãñuña cãrẽ, poa yowerije cã cacãgoro jãgori yua. ¹⁵ Bairo marĩ caãmua phame marĩ cabaimiatacãärẽ, carõmio roque cõ poare bãtiori cõ caãno ñuña. Poa yowerije cãgori cõ caãnie cõ jesoye majã ãno baiya. Cõ poa cayowerije phame cõ rupoare catorije cõ jesoye majã Dios cã cacûrõquê niña. ¹⁶ Bairo yaã cañquetibujuri jere tãgomicã, ni jícã ūcã, “Bairo mee niña,” cañbãsãbotiogauãre atore bairo cã camasirõ yaã boyã: Jãä, caquetibujuri majã, bairi aperã, Dios ya poa macãäna ñubueri majã cã ape wãme marĩ caátiñijãgoatajere marĩ masiñetñã. Tie yaã caquetibujuri jetore marĩ

masīñā.

Abusos en la Cena del Señor

17 Mai, ato jūgoye mūjāärē yu cawoatujopeeere tūgoñarī mūjāä mena yu ʉseanimasīëtīñā. Mūjāä pʉame neñarā ñubuerā, Dios mena nemojāñurō tūgoñatutuao joroque mūjāä caátiparo ûnorēä, cū mena mūjāä caānie to royetuaao joroque roro mūjāä átinucūñā. **18** Cañijügoro atore bairo ñi quetibüjüñucūñama jīcāärā mūjāä mena macāäna: “Ñubuerā neñarā na majū jīcārō tāni tūgoñarī neñaetinucūñama. Na majū ãmeo ricawatiri jīcārō ñubuemasīëtīñucūñama,” mūjāä ïnucūñama. Bairo yu na cañquetibüjüñucūñjērē baipua cariapea yu tūgoya. **19** Torea bairo mūjāä baicōä ninucūgarā. Tore bairo mūjāä cabairije cañuetie cañanimiatacāärē, mūjāä catūgoñaricawatirije jūgori yua, “¿Noa pʉame Jesucristore catūgousarā majū na ãniñati?” marī ï masīgarā. **20** Bairo ricawatiri, caroaro caãmerā ãnirī Jesucristo riagu jūgoye cū caugatʉsariquere tūgoñarī ugārā, roro majū átigārā, mūjāä neñanucūñā. Marī Quetiupau riagu jūgoye cū cabuerā mena cū caugatʉsaricarore bairo mee majū mūjāä átinucūñā. **21** Mūjāä pʉame ugariçapau caetaro, tocānacāñpua cajūgoyea ugariquere jeeri pairo mūjāä ugajügoye cātinucūñā. Bairo cajūgoyea mūjāä caugaweyoroi, aperā pʉame bocáqueya cotenucūñama. Tunu bairoa cūmurī tānipu aperā mūjāä mena macāäna cāä ʉse ocore etinucūñama. **22** Bairi mūjāärē ñiñā: ¿Dopēñrā mūjāä ya wiiripua ugariquere ʉga, o ʉse ocore eti, mūjāä áperiyati, tore bairo átigamirācāä? Tunu bairoa, ¿dopēñrā

Dios ya poa macāāna ñubueri majārē na mājāā nucābūgoetinucūñati? Tunu bairoa aperā, apeye ūnie cacūgoena cāā roro bobooro na majū na tāgoñao joroque mājāā átiya. Bairi, ¿ne ūnie pūamerē mājāā ñicūti? “¡Ñujāñuña! Caroaro majū mājāā átiya,” ¿ñicūti? Tore bairo roro mājāā caátiere ñnarī, ¿dopēñ, “Ñujāñuña,” ñibujiocūti? ¡Tore bairo ñiecū, tame!

*La Cena del Señor
(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)*

²³ Mai, yū pūame marī Quetiupau yure cā caquetibūjūricarorea bairo mājārē atore bairo yū quetibūjūwū: Marī Quetiupau Jesure cā cabusūjābuitiri ñamia caāno, cā pūame cā cabuerā mena neñarī cā wāmopu pāärē neñupū. ²⁴ Bairo ne yaparo Diore cā jēnirī bero carecomacā pebatori cā cabuerārē na nunirī, atore bairo na ñupū: “Atie pan yū rupaū niña. Mājārē yū cariabojarije macāājē niña. Bairi mājāā cā cabero atore bairo yū caátajere tāgoñarī pāärē mājāā bato ugancūgarā.” ²⁵ Tunu bairoa ásupu Jesús: Pāärē ugā yaparori bero, cā wāmopu copa etirica bapare nerī atore bairo na ñupū cā cabuerārē, “Atirū macāājē use oco pūame yū rií niña. Camasārē netōōgu yū riacoagu. Bairo yū cariápee jāgori cawāma wāme camasārē Dios cā caátibojacūrūjē niña. Bairi di rāmu ñno mājāā caetiri rāmu cārō use ocore etirā, yū caátajere tāgoñarī mājāā átinucūgarā,” ñupū Jesús. ²⁶ Bairi mājāā pūame Jesucristo cā caátajere tāgoñarī pāärē ugā, bairi use oco cārē mājāā caetinucūrō cānacānia Jesucristo marī cā cariabojariquere masīrī áti ñorā mājāā

átinucūñña. Tore bairo áticōñ ninucūñña mai marī Quetiupañ ati yepapñ cñ caatíparo jāgoye.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

27 Bairi caroaro ása. Ni jīcāñ ūcñ marī Quetiupañ cñ caátatore bairo pāärē ugá, o use oco cūärē eti, átimicūñña, nucubugorique mano cñ caápata, roro áchá átiyami. Marī Quetiupañ cñ rupañ mena roro popiye bairi yucupāñpu cñ cariariquere nucubugoeçure bairo áchá átiyami. Bairi tore bairo cñ caápata, roro cñ caátie wapa pairo nigaro. **28** Bairo cabairo jāgori tocānacāñpuña na yeripñ catägoñabeseparñ niñama, marī Quetiupañ yaye macāñjē pan, bairi use oco cūärē na caetiparo jāgoye mai. **29** Bairi mujāñña yeripñ caroaro tāgoñajāgoyetiena, Jesucristo yaye macāñjērē ugá, o eti, mujāñña caápata, roro popiye mujāñña cabaipee wapare macāñrā nucubugoricaro mano eti, ugá mujāñña átinucūñgarā. **30** Tie jāgori mujāñña mena macāñna capāñrā riaye painucūñama. Tunu aperā catutuaena cññ ninucūñama. Tunu bairo tie jāgori aperā jīcāñrā mujāñña mena macāñna baireyupa. ¿Tiere mujāñña masiñtñati? **31** Bairi marī majūñña marī yeripñ marī catägoñarjē mena roro marī caatinucūñjērē caroaro marī rupañre marī catägoñabesepoyocōñta roque, marī Quetiupañ puame marī yaye wapa, roro popiye marī baio joroque áperibujioñmi. **32** Baipñha, marī Quetiupañ puame roro popiye marī tāmñjoroque cñ caápata, caroaro marī caañipeere marī beyoñ, tore bairo marī átinucūññami. Bairo marī cñ caáto jāgori marī puame ati amurecóo macāñna roro popiye

cayasiparā mena roro marī catām̄oetiparore bairo ī, tore bairo marī átinucūñami.

³³ Bairo cabairoi, y✉ yarā y✉ camairā, di rām✉ ūno neñaporí Jesucristo riagu jāgoye cā caugariquere tāgoñarī mujāā caugari rām✉ caāno tocānacāapurea āmeo yuri, jīcārō ugancūñia. ³⁴ Bairi ni jīcāñ ūcāñ mujāā mena macāācā butioro majū queyari mujāā caīrōrē bairo cā caboeticōāta, cā ya wiipha cā ugacōāto ugariquere. Mai, Dios p̄ame neñaporí mujāā cauganucūrījērē cā canācāb̄goetie jāgori roro popiye cā baio joroque cā caáperiparore bairo ī, cā ya wiipha cā ugacōāto. Baipha, apeye y✉ caīquetib̄ujugarijere mujāārē ñāna ácāp̄, caroaro mujāā y✉ quetib̄uj̄a qūēnonemogu.

12

Los dones espirituales

¹ Y✉ yarā, Espíritu Santo jāgori marī joyupi Dios tocānacā wāme, caroa wāme marī caátiānimas̄peere. Tie macāājērē mujāā camasīrō y✉ boyā.

² Merē atiere mujāā masīrā: Mai, Jesucristo yaye quetire catāgoasarā mujāā caāniparo jāgoye roro wericarā jāgūēārē caītoecorā majū mujāā ãnimiwā. Cacaapee ñāna wericarā ūna cabusuenarē na mujāā ñroanucūwā. ³ Bairi atiere mujāā camasīrō y✉ boyā: Ni jīcāñ ūcāñ, “¡Jesure roro cā baiáto!” caib̄usuetipa✉ niñami, Dios Yeri Espíritu Santo jāgori cabusunucūñ cā caāmata. Tunu bairo ni jīcāñ ūcāñ, “¡Jesús y✉ Quetiupa✉ jīcāñ niñami!” ī masīētñami Espíritu Santo cā catutuarije jāgori cā yerip̄a cā cabusueticōāta.

⁴ Bairi Dios yarā capāärā na caānimia tacāärē, tocānacāüp̄rea ricaati jeto masīrīqūē caroa wāme na caáti peere jonucūñami Espíritu Santo. Bairo capāärārē ricaati jeto caroa wāme na caáti peere cajonucūÿ p̄ame jīcāÿ niñami Espíritu Santo. ⁵ Tunu bairoa capee wāmerī camasārē na marī caáti roamasīrījē ninucūña. Tie bairo marī caátimasīnucūrījē p̄ame jīcāÿ marī Quetiupau cā caáti roticūrīqūē niñā. ⁶ Tunu bairoa capee wāmerī cā catutuarijere marī caáti īñopeere marī jonucūñami Dios. Bairo tocānacāüp̄rea ricaati marī jomicāÿ, Dios jīcāÿ marī caáti peee tocānacā wāmerē marī quetibujunucūñami.

⁷ Dios p̄ame cā yarā caāna tocānacāüp̄rea cā Yeri Espíritu Santore jonucūñami, cā jūgori nipetiro aperārē caroaro marī caáti ñimasīparore bairo ī. ⁸ Marī jīcāärārē cā, Espíritu Santo jūgori Dios p̄ame masīrīqūē mena cā yaye quetire marī quetibujuo joroque átinucūñami. Tunu bairoa aperārē Espíritu Santo jūgori nocārō camasīpetirārē bairo majū na quetibujuo joroque átinucūñami. ⁹ Jīcāärā Espíritu Santo jīcāÿ jūgori catūgoñatutuarā ninucūñama. Tunu bairoa aperā Espíritu Santo jūgori caroa wāme na caáti peee Dios cā cajorijere upari camasā cariarārē na catiomasīnucūñama. ¹⁰ Aperā jīcāärā Dios yaye macāäjē átijēño īñomasīrīqūerē upanucūñama. Aperā Dios na cā caquetibujurotirijere tūgori bero, caroa quetire quetibujunetōnucūñama camasārē. Aperārē Dios p̄ame wātī yaye macāäjērē, o Espíritu Santo yaye macāäjē quetibujuriquere caroaro na catūgobesecōñamasīpeere na jonucūñami.

Aperārē, apeye b̄usurique catāgomasīā manierē na b̄usumasīō joroque átinucūñami Dios. Tunu bairoa aperārē tie apeye b̄usurique caīrījē catāgoa manierē na quetibujū āmewiyo joroque átinucūñami Dios. ¹¹ Tie nipetiri wāme caroa marī caátipeere Espíritu Santo jīcāā jāgori tore bairo capee wāme marī átimasīña. Cā, Espíritu Santo p̄ame caroa wāme camasārē na caátipeere cā cajogari majā tocānacāāp̄urea na jonucūñami.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² Merē m̄ejāā masīña marī rupa✉ cabairijere: Marī rupa✉ p̄ame jīcā rupa✉ nimirōcāā, capee wāme c̄utiricawatiya. Tore bairo Jesucristo ya poa macāāna cūā jīcā rupa✉re bairo caāna marī āniña. ¹³ Tore bairo noo caāna cārō judío majā, judío majā caāmerā, aperā āmuā rotiepericarā, o caroaro caānicōārā cūā jīcā rupa✉ caāniparārē bairo Espíritu Santo jāgori cabautiza ecoricarā majū marī āniña. Tunu bairoa cā yau Espíritu Santo jīcāārēā nipetiro cacūgorā marī āniña.

¹⁴ Mai, marī rupa✉ p̄ame jīcā rupa✉ nimirācāā, capee wāme c̄utiricawatiya. ¹⁵ Bairi īcōñarī m̄ejāā y✉ quetibuj✉pa: Marī r̄apo, cabusumasīrī r̄apo caāmata, atore bairo ībujiro: “Yua, wāmo mee ānirī, rupa✉ macāā r̄apo mee y✉ āniña,” ī b̄usubujioro. Bairo caīrī r̄apo ānirī rupa✉ macāā r̄apo ānjānacoa baietibujioro. ¹⁶ Tunu bairoa marī āmorō cabusumasīrī āmorō caāmata, atore bairo ībujiro: “Yua, caapee mee ānirī rupa✉ macā āmorē mee y✉ āniña,” ī b̄usubujioro. Bairo caīrī āmorō ānirī rupa✉ macāā āmorō ānjānacoa baietibujioro. ¹⁷ Bairi tunu marī rupa✉ petiro caapea jeto

caāmata, ¿dope bairo marī tāgomasībujiocati? Tunu bairoa marī rupaₘ petiro, āmoo ope jeto caāmata, ¿dope bairo apeye ūnie cajusurijere marī wīnimasībujiocati? ¹⁸ Bairo cabairoi, Dios p̄ame marī rupaₘ qūēnojūgoₘ, ti rupaₘ macāājē nipetirije mena marī caātimasīpee, cā cabororea bairo jīcārō tāni marī qūēnoñupī. ¹⁹ Bairi marī rupaₘ macāātō jīcārō ūno jetore bairo marī rupaₘ caāmata, rupaₘ ānijīāti petietibujioro. ²⁰ Bairo marī rupaₘ macāājē caātimasīrījē capee cawāme cutiricawatimiatacūārē, cariapera marī rupaₘ p̄ame jīcā rupaₘ ãno baiya.

²¹ Bairo jīcā rupaₘ caāno jāgori caapea p̄ame cab̄sūrica caāmata, wāmorē atore bairo ī masīētībujioro: “Mu yu boetiya,” ī masīētō. Tunu bairoa marī rupoa p̄ame ruporire: “Mujāā yu boetiya,” ī masīētō. ²² Bairo p̄ame marī bainucūña: Marī rupaₘ macāājē caātitutuaetiere bairo marī caīñanucūrījē p̄amerē netōjāñurō marī bomasīnucūña. ²³ Bairi tunu marī rupaₘ macāājē cab̄goro macāājērē bairo marī caīñanucūrījē p̄amerē netōjāñurō caroaro maijāgori marī cāgonucūña. Tunu bairo marī rupaₘ macāājē bauro caāmerē p̄amerē caroaro marī jutii jāñatonucūña. ²⁴ Tore bairo átimirācāā, bauro caānie marī rupaₘ macāājē p̄amerē marī jutii jāñatoetinucūña. Dios p̄ame jīcārō tāni caroaro áticūñupī marī rupaₘ macāājērē. Bairi marī rupaₘ macāājē, cab̄goro macāājē marī camaijāgoetie p̄ame caroaro to caānimasīpeeere boyupi Dios. ²⁵ Marī rupaₘ jīcā rupaₘ caāno jāgori nipetiro marī rupaₘ macāājē mena jīcārō tāni marī capaamasīparore bairo ī, ricaati wāmerī jeto

marī rupau macāājērē cūñupī Dios. ²⁶ Bairi jīcārō ūno marī rupau macāātō cariaye tuata, caroaro jīcārō tāni marī ānimasītīñā, apeye marī rupau macāājē carusarije menarē. O tunu bairoa jīcārō ūno marī rupau macāātō cariaye tuatatore marī caucoti catioata, caroaro jīcārō tāni useanirī marī rupau macāājē mena marī ānimasīñā.

²⁷ Baipua, atore bairo mujāārē ī quetibuju masīōgu ñiñā: Mujāā nipetiro Jesucristo yarā, cā rupaure bairo caāna majū mujāā ãniñā. Bairo cā rupaure bairo caāna ãnirī mujāā tocānacāūpua cā rupau macāājē tocānacā wāme caāniricawatiorea bairo caāna majū mujāā ãniñā. ²⁸ Bairi Dios puame atore bairo cā ya poa macāāna ñubueri majā menarē na cūñupī: Caānijūgoro, cā caquetibujurotijorā apóstolea majārē na cūñupī. Na berore profeta majārē na cūñupī. Na, profeta majā berore jāgoñubueri majārē na cūñupī Dios. Na berore aperā cā yaye macāājē caroare caátijēño ñoparārē na cūñupī. O aperā cariarārē cacatiori majā cārē na cūñupī. Aperā camasārē caroaro cajuáti majā cārē na cūñupī. O aperā ñubueri majā quetiuparā caāniparā, o aperā apeye busurique catāgomasiā manierē cabusumasīparā cārē na cūñupī Dios. ²⁹ Bairāpua, tocānacāūpua apóstolea majā ãnimasītīñama. Tunu tocānacāūpua profeta majā ãmerīnucūñama. Tunu bairoa tocānacāūpua cajūgoñubueri majā ãnimasītīñama. Tunu tocānacāūpua Dios yaye macāājē caroare caátijēño ñomasīrā ãmerīnucūñā. ³⁰ Tunu bairoa tocānacāūpua Dios cā catutuarijere upari, cariarārē na catiomasiātīnucūñama. Tunu bairoa apeyera nipetiro camasā apeye

busuriquere busetinucñama. Tunu apeyera jícãrã jeto apeye busurique macãjérẽ tãgomasñí bero cañijérẽ camasãrẽ na quetibuñ amewiyomasñonucñama. ³¹ Bairi mujãa puame caroa wãme mujãa cañipeere Espíritu Santo cã cajogarije macãjé netõjãnurõ caroaro juátimasñlqüerẽ bootãgoñarõ caroaro átiña.

El amor

Mai, yu puame mujãreñ netõjãnurõ caroaro mujãa cañimasñpeere mujãa yu quetibuñnemogu:

13

¹ Yu puame aperã camasã busuriquere, o ángelea majã busurique cãarẽ Dios yu cã cajorije jãgori cabusumasñ majã nimicãa, camasãrẽ camaiecã yu cañmata, dope bairo cañapei majã yu ãniña. Apõa tii ûnorẽ roro capaapatowãcõurẽ bairo cañatiacã yu ãnibujiou. ² Tunu bairoa Dios yu cã caquetibuñnetõmasñ yu ãnibujiou. O tunu bairoa nipetiro Dios cã cañipee camasã na camasñetñe cãarẽ camasñpeyou yu ãnibujiou. O apeyera tunu tocãnacã wãme ñe rusaricaro mano caroaro camasñpeti majã yu ãnibujiou. Bairo cañacã nimicãa, camasãrẽ camaiecã yu cañmata, dope bairo cañapei majã yu ãniña. Tunu bairoa nocãrõ netõorõ tãgoñatutuariquere cacãgou ãnirĩ ûtãu ûnorẽ aperopu cañrotimasñ majã nimicãa, peeto ûno camasãrẽ yu camaieticõata, cabugoro macãacãrẽ bairo majã yu ãniña. ³ Tunu bairoa nipetiro yu cacãgorijere cabopacarãrẽ na yu batopeyocõabujiou. Bairo na batomicãa, narẽ

caīñamaiecārē bairo y✉ catāgoñaata, bairo áticū✉ y✉ átibujio✉. O aperārē maietimicā, narē y✉ cariabojaata, wapa mano cabugoroa ria✉ y✉ baibujio✉.

4 Mai, bairi āmeo mairīqū✉ p✉ame atore bairo ānajē c✉taje niñā: Roro aperā marī na caátimiatacārē, na caīrījērē, o na caátiere marī nucācōāmasiñā. Tunu bairoa camasā mena caroaro átiānajē niñā. Tunu aperā na cacāgorije cārē narē marī camaiata, marī iñāugomasētīñā. Tunu aperā netōjāñurō, marī majūā tāgoñarī aperārē baibotiori marī caāmata, camasārē camaiena marī ãniñā. **5** Camasārē caīñamai p✉ame camasārē roro boborije ī busuetinucūñami. Tunu bairoa jīcāñā apeye ūnierē cabotāgoñaurē bairo baietinucūñami. Āmeo mairīqū✉ p✉ame āmeo asiarique mee niñā. Tunu bairoa āmeo mairīqū✉ p✉ame yoaro marīrē roro caátagoaro mena asiānajē mee niñā. **6** Bairi aperā camasā carorije macājērē na caáto iñarī useani tāgoñaetinucūñama camasā caāmeomaimasīrā p✉ame. Caroaro cariape na caátiānie p✉amerē iñajesori tāgoñā useaninucūñama. **7** Bairi ni jīcāñā ūcū camasārē camaimasī cā caāmata, nipetiro popiye baimicā, caroaro tāgoñanetōrī, caroaro maimasīcōā ninucūñami. Tunu bairoa aperā roro na caátimiatacārē, narē iñamairī na cāñā caroaro na caānipeere masīrī na mena cariape tāgoñatutuacōāñami. “Caberopu caroaro átigarāma,” na ī tāgoñarī na maicōā ninucūñami. Bairo caroaro na caānipeere borí, cā cāñā caroaro jīcārō tāni tie nipetiri wāme Dios cā cajorijere átiāninucūñami.

⁸ Bairi ãmeo mairñqüẽ di rãmu ūno capeti-
etipee majü niña. Jíca rãmu caäno camasã ape
rãmu cabaipeere caquetibujumiricârã quetibuju
jänacoagarãma. Tunu bairoa apeye busuriqe
cûärë busujänacoagarãma. Dios yaye quetire ca-
masã na cabuenucürjë cãä cabero manigaro,
merë jícarõ tñi nipetiro marí camasipetiro jügori
yua. ⁹ Åme ati yuteare Dios yaye macãajëre
marí masípeyoetiya. Torena, cã yaye queti cûärë
jícarõ tñi marí quetibuju peyomasëtñia. Marí ca-
masipoyojätippee marí rùsamajüçodâña mai. ¹⁰ Bairi
ãme ati yutea caäno peeto masíri marí caque-
tibujuñinucümirjë peticoagaro, Jesucristo tunu
etari nipetiro jícarõ tñi caänierë marí cã ca-
masïorí rãmu caäno yua.

¹¹ Ícõñarí mujää yu quetibujupa: Mai, yu
puame cawimahaca ãcãpã, cawimah ya wâme
busu, tûgoña, o tûgoña besemasí yu baiäninucuwã.
Bairo cabairicu nimicãä, ãmerë cabucu niãcú,
nipetiro cawimah yu caänajë cütajere yu
cüpeyocðawã. ¹² Torea bairo ãmerë mai Dios
yaye macãajë nipetirijere marí masípeyoetiya.
Êñoorõ caroaro cabauetopu ïñarärë bairo caroaro
marí masípeyoetiya mai. Bairo ãmerë baimirâcãä,
jíca rãmu caäno nipetiro, caänorë bairo jícarõ
tñi cariape marí ïñamasípeyocðagarã. Mai, ati
rãmu caäno nipetirore marí masípeyoetiya. Ape
rãmu caäno roque Dios marí yerire jícarõ tñi cã
camasipoyorea bairo marí cãä tocänacã wâme
Dios yaye macãajëre marí masípeyocðagarã jícarõ
tñi yua.

¹³ Bairopuha, itia wâme niña tocänacã

rāmua caānicōāninucūpee: Jesucristo mena tāgoñatutuarique, bairi Dios marī cā cajopeere marī cacoteāninucūrījē, bairi marī caāmeomairījē cāā yua. Bairo itia wāme caānimajūrījē caānimiatacūrījē, jīcā wāmea niña netōjāñurō caānimajūrījē: āmeo mairīqūē jeto.

14

El hablar en lenguas

¹ Bairi mujāā p̄ame tocānacā rāmua āmeo maicōā ninucūña. Bairo caroaro caāmeomaimasīrā ãnirī yua, caroa wāme mujāā caátipee Espíritu Santo jūgori Dios cā cajorijere caroa wāmerē bootāgoñarī bātioro Diore cā jēniña. Ati wāmerē Diore mujāā cajēniata roque, ūnumajūcōāñā: Dios mujāā cā caquetibājūrijere tāgori bero, Dios yaye quetire camasārē mujāā caquetibājūnetōpeere mujāā cajēniata roque, ūnuña. ² Mai, ni jīcā ūcā apeye bāshriquere cabāshumasīnucū ūame, camasā mena bāshū mee, Dios mena jeto bāshū átinucūñami. Bairi ni jīcā ūcā camasocā apeye bāshrique mena cā cabāshrijere tāgomasīētīnucūñami. Espíritu Santo cā camasīrōjūgori tore bairo bāshnucūñami. Bairi ni ūcā tie bāshrique mena cā caīgarijere tāgomasīētīñami. ³ Apei Dios yaye macāājērē tāgori bero, camasā ūubueri majārē caquetibājūnetōnucū ūroque, na yeripā cariape na tāgoñsao joroque átimasīnucūñami. Tunu bairo caroaro na tāgoñsanemo joroque jīcārō tāni na juátinemomasīnucūñami. ⁴ Apeye bāshrique mena Diore nemojāñurō cā masīo joroque áchū átiyami.

Apei, Dios yaye macāājērē tāgori bero, camasārē caquetibujunetōnucūñ p̄ame roque nemojāñurō Diore na masīñ na átimasīnucūñami Dios yarā ñubueri majārē.

⁵ Baipua, yu p̄ame m̄jāā nipetiro apeye busuriquere m̄jāā cabusaro bomicāā, netōjāñurō Dios yaye macāājērē tāgori bero, camasārē caquetibujunetōrā ūna m̄jāā caānie roquere yu bojāñā. Apeye busuriquere busumasīñqūñ netōjāñurō ñuña Dios yaye quetire caquetibujunetōñ ānajē p̄ame roque. Bairopana, ñunetōbujiōro, apeye busurique caquetibujurijere tāgoāmewiyori bero, ñubueri majārē na yeripu caroaro na tāgoasanemo joroque marī caátimasīata. ⁶ Bairi yu yarā, apeye busurique m̄jāā catāgoetie mena busumasīñ m̄jāā t̄upu yu caquetibujunēāta, dope bairo m̄jāärē yu áperibujion. Dios jāärē cū caquetibujurijere m̄jāā catāgorije mena busuri m̄jāärē yu caquetibujata roque, ñujāñuña. Tunu bairo cariape macāājē jāā camasīrijērē yu caquetibujata, ñujāñuña. Tunu bairoa Dios yaye macāājē quetire tāgori bero m̄jāärē yu caquetibujunetōrījē, o caroaro m̄jāā caátiānipeere yu caquetibujunucūrījē roque, ñumajūcōñā.

⁷ Tunu apeyerera merē m̄jāā masīña basarique macāājē cabairijere: Tōrōā, o paricaro arpa ûno ricaati wāme jeto cabusuriqe cāgoeticōāta, tie wāmerē marī wāmeti masītibujiorā. ⁸ Tunu bairoa camasā na wapanarē na capajīrátípahre, putiricaro trompetare cū caputimiatacūärē, baujaro wāmecuto cabusheticōāta, ni jīcāñ ūcū cū wapanarē pajīāñ ámasīecūmi. ⁹ Torea bairo

baiya, mujāārē apeye busurique mena mujāā caāmeoquetibujuata. Mujāā cabusurije mujāā catugomasirijē mena mujāā caāmeoquetibujuata roque, nipetirije mujāā cairijērē caroaro mujāā tugopeyo mascōāña. ¡Tore bairo mujāā catugorije busurique mena mujāārē na caquetibujueticōāta, cabugoro busurecōārā átibujorāma! 10 Merē marī masñna. Ati umurecōore capāārā niñama masapoari ricaati wāme jeto cabusunucurā. Bairo capee busurique caānimiatacuarē, tocānacā wāme busurique tiere cabusurā tugomasirijuñe niñna. 11 Bairo jicāñ cā ya poa macāājē busurique mena yure cā cabusuro, yu catugomasirijoña, yu puamerē apeye busuri majā ya poa macāācurē bairo niñaumi. Tunu bairoa yure cabusu ūcā puame, yu cabusurijere cā catugomasirijoña, cā cūarē apeye busuri majā ya poa macāācurē bairo cā niñabujioña. 12 Mujāā puame roque caroa wāme mujāā caátipee Espíritu Santo cā cajogarije macāājērē butioro cajeninucurā mujāā ãniñna. Bairo caána ãnirī marī yarā Diore cairoari poa macāānarē cajuatinemopee ūnie puame roquere netōorō bootugoñanucñna, marī Quetiupañ mena na catugoñatutuanemoparore bairo ñrā.

13 Yu cañquetibujurore bairo cabairo júgori ni jicāñ apeye busurique cabusumasinucuña cā caámata, tie cā cabusurijere cā catugoñmewiyomasipee cūarē cā jeniáto Diore. 14 Ni ūcā Diore jeni, apeye busurique mena cā cajueniata, cā yeripu Espíritu Santo cā caáno júgori jeni átiyami. Bairo cā, Espíritu Santo mena jenimicuña, cā cajenirijē cairijērē tugomasirijuñami cā maju rupañ puame. 15 Bairi, ¿dope bairo cā

átijēnibujiocati? Bairo phame cā áparo: Espíritu Santo cā catutuarije mena apeye basuriquei jēnimicūā, cā cajēnirījē cārē tūgoāmewiyomasīrī cā jēniáto. Tunu Espíritu Santo cā catutuarije mena apeye basuriquei basamicūā, cā cabasarije cārē tūgoāmewiyomasīrī Diore cā basapeoáto.

16 Bairo Espíritu Santo mena jeto Diore cā cajēnibasapeoata, ni ūcū apei tāgomasīēcūmi, tiere catāgojeyaetinucūā ãnirī. Bairo catāgoecu ãnirī cā cā Diore mūjāā cabasapeoro, mūjāā jābasapeo nemomasīēcūmi. Tunu bairoa, “Dios, jāā mena mū ñujāñuña,” ī jēnimasīēcūmi, mūjāā cajēnirījērē cā catāgoeticōāta. **17** Diore mūjāā cabasapeorije cañumajūcōāmiatacārē, aperā catāgorā phamerē nemojāñurō na yeripu Diore na tūgousao joroque mūjāā átimasīētīña, tore bairo apeye basurique mena jeto Diore mūjāā cabasapeoata yua.

18 Yū phame apeye basuriquere mūjāā netōjāñurō yū basumasīña. Bairo cabusumasi ãnirī būtioro Diore, “Yū mena mū ñujāñuña,” cā ni basapeonucūña. **19** Bairo basumasīmicūā, ñubueri majārē quetibujū ãcā phame, jīcā wāmo cānacā risero ūnoa yū quetibujuganucūña, caroaro na catāgomasīparore bairo ī. Capee risero puga wāmo petiro cānacā mil cārō majū apeye basuriquere yū cabusuata, yū cañirījērē tāgopeyomasīētībujiōrāma.

20 Torena, yū yarā, cawīmarā na catāgomasījīātietore bairo baieticōāña. Cabutoa tāgoñarīcārōrē bairo tāgoñarīqūē cātiri caroaro tāgomasīpeyocōāña yū caquetibujurijere. Carorijere cawīmarā na catāgoñamasīētōrēā bairo mūjāā cā carorije macāājē phame roquere ápericōāña. **21** Mai, Dios cā caroticūrīqūērē na

cawoaturica tutipu cūārē atore bairo ī, quetibuju woatuyupa: “‘Ape yepaa macāānarē yu puame na yu quetibuju rotijogu apeye busurique mena yu ya poa macāāna camasārē. Bairo aperā jāgori yu caquetibujumiatacāārē, tie apeye busuriquere catāgoena ānirī nemojāñurō yu yaye quetire tāgousaetigarāma,’ iñupī marī Quetiupu,” ī woatuyupa.

22 Bairi apeye busurique puame, aperā Diore camasīēnarē na yeripu cā na tāgoñamasacatio joroque átajere bairo āno baiya. Merē Diore camasīrīcārārē nemojāñurō Dios mena na tāgoñanemo joroque átajere bairo mee niña. Bairo cabaimiatacāārē, Dios yaye macāājērē tāgori bero camasārē quetibuju netōrīqūē puame roque, ñubueri majārē nemojāñurō Diore na masñemo joroque átajere bairo āno baiya. Diore camasīgaena puamerē tore bairo átimasāā maa marī caquetibujurije ūnie mena. **23** Bairi ni ūcā Diore camasīēcā ñubueri majā ñubuerica wiipu neñapori nipetiro apeye busurique jeto na cabusuata, na cařijērē tāgomasiñēcāmi. O bairo catāgouetau ūcā cā cā cāmata, tiere tāgori, “Camecūrārē bairo busuyama,” ī tāgoñabujioumi. **24** Nipetiro mujāā Dios cā caquetibujurotirijere cā yaye quetire camasārē na mujāā caquetibujunetōata roque, ni ūcā Diore camasīēcā, o bairo catāgouetau ūcā cā, mujāā cařijērē caroaro tāgopeobujioumi. Bairo mujāā caquetibujurijere tāgori yua, roro cā caátinucūrījērē tāgoñari, cā majū yeripu caroa wāme átajere tāgoña besejūgogumi, Diore camasīēcā puame yua. **25** Bairo mujāā caquetibujurijere tāgori bero yua, nocārō roro

majū cū caátinucūrījērē jānarī caroa p̄amerē átijūgogūmi. Bairo átiri yua, cū r̄popatuuri mena etanumurī Diore cū basapeogūmi. Mūjāā cūrē, “Dios yarā niñama. Bairi cū yaye macāājērē cariape quetibujurā átiyama,” ī tāgoñamasīgūmi cū yeripū yua.

Hágalo todo decentemente y con orden

26 Yū yarā, atore bairo mūjāārē īgu ñiña: Mūjāā cañubuenefianucūrīpaure, jīcāārā salmos basarique mena Diore na basapeoáto. Aperā Dios yaye quetire na quetibujuáto camasārē. O aperā Dios cū camasiōrō jūgori na camasīrījē cūrē na quetibujuáto cañubueri majārē. Tunu bairoa aperā cūā apeye b̄usuriquere na b̄usuáto. O aperārē tie apeye b̄usuriquere tāgoñamewiyori, tie caigarijere na quetibujuáto Espíritu Santo jūgori. Bairo tie nipetirije tocānacāāp̄a mūjāā caátiāninucūrījē p̄ame mūjāā yeripū Dios yaye quetire nemojāñurō tocānacā rāmuā mūjāā masīnemo joroque to caáto ñuñia. **27** Bairi apeye b̄usuriquere cab̄usūmasīrā na caāmata, p̄agarā, o itiarā cārōā na b̄usunucūáto mūjāā caneñarōp̄ure. Tunu bairoa jīcāā bero jeto ãmeo wasoari na b̄usuáto tie apeye b̄usuriquere. Bairo apeye b̄usurique mena na cab̄usuro bero, jīcāā ūcā tie caigarijere cū quetibuju masīoáto to caāna ñubueri majārē. **28** Bairo jīcāārā apeye b̄usuriquere na cab̄usūmasīmiatacūrē, jīcāā ūcā tie caigarijere caquetibujuñamewiyomasī cū camanicōāta, apeye b̄usuriquere cab̄usurā nipetiro na caneñarōp̄u na b̄sueticōáto. Na majū riape, na yeri mena

tāgoñarī Dios cā cañajoropu na bussáto tie apeye busuriquere.

²⁹ Tunu tore bairo aperā Dios na cā caquetibujurijere camasārē caquetibujunetōnucūrā cā pugara, o itiarā cārōā na quetibujáto. Aperā na mena macāña narē bairo caquetibujumasírā na caāmata, caroaro nucābujorique mena na tāgobeseáto na caquetibujurijere, “¿Cariape na ñinati?” ñirā. ³⁰ Bairo cabaimiatacārē, tipaú caāno Dios puame apei cā bapa catāgoruire Espíritu Santo jāgori cā cā caquetibujurotiata, caquetibuju jāgomiatacu puame cā quetibuju jānacōāto. Bairo cā cajānarō, cā puame Dios cā cā caquetibujurotiatajere quetibuju masīgumi to catāgori majārē yua. ³¹ Tore bairo na caátimasíata, tocānacāpua jīcāñ bero āmeo wasoari jeto Dios na cā caquetibujurotirijere na quetibujugarāma camasā cañubueri majārē. Bairo na caátimasírō yua, na, catāgori majā puame nemojāñurō Dios yayere masījāgogarāma. Tunu bairoa yeri ñajārīqūē mena tāgoñusagarāma na caquetibujurijere. ³² Bairi ni ûcā Dios yaye macāñjērē camasārē caquetibujunetōnucūñ apei puame, aperā cā bapara na caquetibujuro ñno, caroaro tāgoñatutuarique mena cañacotepaú niñami. Bairo cā caápata, caroaro cā cā quetibuju masīgumi, cārē quetibujuricaro caetaro ññarī yua. ³³ Mai, Dios puame roro mawijioro, o nucūbujorique mano marī caátie ñnierē ññajesoentinucūñami. Caroaro yerijōrō jīcārō tāni átiānajē puamerē ññajesonucūñami.

Dios ya poa macāña na caátiāninucūrōrē bairo ãna, atore bairo mājāñ caáto ñuñā:

34 Carōmia mūjāā cañubueneñarīpaure neñarā būshena na tūgoáto mūjāā caquetibujurijere. Na būshrotieticōāña mūjāā caneñarōp̄ure nipetiro na catāgorore. Na manapāā na cabairotirore bairo jīcārō tāni na mena na tūgocōāmarō. Tore bairo carōmia na cabaiānipeere roticūñupī Dios cū ya tutip̄ cūārē. **35** Bairi carōmia p̄ame jīcā wāme ūno na camasīnemogaata, na manapāārē na na jēniñāáto na wiip̄ etarā na cajēniñagarijere. Carōmio ūcō neñarī ūbuericarop̄ petiro na catāgoro cō cajēniñata, jesöetiya.

36 Bairi merē atiere camasīparā mūjāā ãniñā: Mūjāā mee Dios yaye quetire mūjāā masījāgoyupa. Tunu bairoa mūjāā jeto mee tie Dios yaye quetire mūjāā tūgousajāgoyupa. **37** Bairo cabairo jūgori ni jīcāū ūcū, “Dios cū caquetibujrotijo yū ãniñā,” caī, o “Espíritu Santo cū camasīorījē jūgori cari-ape cañabesemasī yū ãniñā,” caī cūā cū caāmata, “Marī Quetiupa cū carotirijere quetibujū átiyami Pablo,” ī tūgoñamasīcōāñāmi. **38** Bairo yū caque-tibujorijere cū catāgogaeticōāta, ūbueri majā p̄ame cū cūārē nemojāñurō cū na ūroaeticōāto.

39 Bairo cabairo jūgori yū yarā, yū camairā, mūjāā p̄ame Dios yaye quetire quetibujumasīrīqūrē netōjāñurō Diore cū jēniñā. Tunu bairoa apeye būshariquere cabūshurā cūārē na būshjāna rotieticōāña. **40** Bairāp̄ua, tocānacā wāmerē ána, caroaro nacābūgorique mena jīcārō tāni qūeñorīcārōrē bairo átinutu ánája.

15

La resurrección de Cristo

1 Bairi ãmerẽ yu yarã, Dios yaye queti camasãrẽ cã canetõõrõqûõ, mujãärẽ yu caquetibujuriquere mujãã yu quetibujunemopa mai. Tie mujãärẽ yu caquetibujuriquere tãgori bero, tie quetire mujãã tãgosajgowu. Tie quetire ãmerẽ caroaro mujãã tãgosacõã ninucõña. **2** Tunu bairoa tie Dios yaye quetire tãgosari bero, mujãã cãã Dios cã canetõõcãrã majõ mujãã ãniña, tie caõrõrõ bairo jicãrõ tãni mujãã caáticõãmata yua. Tore bairo jicãrõ tãni tie queti caõrõrõ bairo mujãã caátiãmerõcõãta, cabugoroa caãnjgoripaure tie quetire mujãã tãgosabujoricarã.

3 Caãnjgoro mai, yu puame Jesucristo yu caquetibujuriquere mujãã yu quetibuj masiõ jugowu. “Jesucristo puame marí carorije wapare netõõgu, marí riabojayupi,” mujãã ní quetibujwu. Atore bairo ñna profeta majã na cawoatujgoyeticûrõqûõ cãã Dios ya tutipu: **4** Cã rupauri ãnajõrõ yaroca na caáto, itia rãmu bero cariacoatacu nimicãã, caticoasupi. Torea bairo ñna Dios ya tutipu cããrõ. **5** Bairo catiri bero, Pedrore cã buiaeta jugoyupi Jesús. Cabero cã cabuerã puga wãmo peti rupore puga penirõ cãnacã caãnarẽ na buiaetayupi. **6** Cabero aperã capããrã marí yarã quinientos netõõrõ majõrõ na buia ñnoñupu Jesús. Na, Jesús cã cabuia ñnorõcãrã nipetiro jãnurupuha caticõãñama mai. Bairãpua, na mena macããna jicãrã bairecoásúpa. **7** To bero Santiagore cã buiaeta ñnoñupu Jesús. Cabero nipetiro cã caquetibujrotijoricarã apóstolea majãrẽ na buia ñnoñupu Jesús.

8 To bero caãnitusaro majõ yu cããrõ yu buiaeta

ññowī Jesús. Bairo catasaropă că cabuia ññorīcă ãnirī jīcăă cawīmaă că cabuiapa rămă canetōrō beropă cabuiaricăre bairo caberopă Jesure catăgoasarică yă ãniña. ⁹ Bairi yă păame aperă apóstolea majă roca macăăcă majūrē bairo yă tuaya. Tunu bairoa apóstol nimicăă, apóstol mee, cabugoro macăăcărē bairo yă tuaya, roro popiye na baio joroque Dios ya poa macăănarē yă caátaje jăgori. ¹⁰ Bairo roro caátachă yă caănimiatacăărē, Dios păame ñiñamairī, Jesús că carotire bairo majū yă cūwī. Bairo yă că caăñamairīqūă păame cabugoro mee ãñupă. Bairi, bairo păame yă átinucăă: Aperă apóstolea majă netōjăñurō Dios yaye yă că carotiriquere yă paanucăă. Baipăa, yă majū mee tore bairo yă átinucăă. Dios păame roque nocărō yăre caăñamai ãnirī batioro yă juátinucăă. ¹¹ Baipăa, “Yă păame na netōrō yă quetibăjuya, o na păame yă netōrō batioro quetibăjurāma,” ñi masiētīňa. Tie caănimajūrījē mee niňa. “Jää caquetibăjuriye, Dios yaye queti jīcă wāmerēă măjăă tăgoasajăgoyupa,” măjăă ñi masiçōăňa. Tie roque caănimajūrījē niňa.

La resurrección de los muertos

¹² Mai, jää păame, “Jesucristo cariacoatacă nimicăă, catitunucoasupi,” măjăărē jää ï quetibăjuwă. Bairo jää caăquetibăjuriyere cariape măjăă tăgoasajăgowă. Bairo jää caăquetibăjuriyere cariape tăgomirăcăă, ¿dopēră jīcăără măjăă mena macăăna păame, “Cariaricară nemo catitunu masiētīňama,” na ï busunucăă. ¹³ Bairo cariaricară na cacatitunumasiētīcōăta, toroque Jesucristo căă na capajărocaricaro

bero catitunuetacumi. ¹⁴ Bairo Jesucristo cã cacatitunueticatiacuärẽ, tie quetire jää caquetibujunucürijẽ cã wapa mano. Tunu bairoa jää caquetibujuro bero, cã mena mujää catägoñatutuarije cã cawapa manierẽ bairo tuabujioro. ¹⁵ Tore bairo cabaiata, jää tie quetire caquetibujuri majã puame cabugoro macäjärẽ Dios cã caquetibujurotijorärẽ bairo jää tuabujiorã. Cañorärẽ bairo, “Dios puame Cristore cã catioyupi,” jää i quetibujubujiorã. Cariapea cariaricarã na cacatitununemoeticõäta, Dios cã catioetibujioricumi Jesucristo cãärẽ. ¹⁶ Bairo cariaricarã na cacatitunumasñetïcõäta, toroque Jesucristo cã na capajïärocaricaro bero catitunuetacumi. ¹⁷ Bairo Cristo cã cacatitunueticõäta, cã mena mujää catägoñatutuarije wapa manimajücdäña. Mai, rorije caátipairã, carorije cawapacunarẽ bairo mujää tuacõäña. ¹⁸ Tore bairo mujää cã mujää cabaiata, aperã Cristore tûgousari cariaricarã cã canetõecoena, cayasirã majürẽ bairo tuayama. ¹⁹ Jesucristo mena marí caänajẽ chtie ati yepapu marí caäno ûno jeto to cañuata, aperã netõõrõ cabopacarã majü marí tuabujiorã.

²⁰ Cariape majü niña: Cristo cariacoatacu cã caänimiatacuärẽ, tunu cã catitununemo joroque ásupi Dios. Ch, Cristo puame caänijugou, Dios macu cariacoamirïcu nimicuä, cacaticõäjugoricu majü niñami. ²¹ Mai, jïcãä caumu jugori ati yepapure marí cariayasipee etajugoyupa. Torea bairo jïcãä caumu jugori cariacoatana nimiräcuä, tunu marí cacatipee cã änjugoyupa ati yepapure. ²² Bairo Adán rorije cã caátaje jugori nipetiro

cariaparā jeto marī ãniña. Torea bairo tunu Cristo jāgori nipetiro cārē catāgoasarā yeri capeti- etiere cacāgoparā majū marī ãniña. ²³ Bairāpua, cōñaricārōrē bairo tocānacāüpua marī catinemog- arā tunu. Bairi Jesucristo merē cariacoatacā nimicāā, catijāgoyupi. Cabero Cristo yarā cāā ati yepapā nemo cū catunuetari rāmā caāno nipe- tiro marī catipeticoagarā. ²⁴ Bairo marī cabairo bero yua, ati yepa capetipa rāmā etagaro. Ti rāmā caāno Cristo pāame quetiuparā ati yepa macāāna carotimasírā, aperā cabauena catutuarā cū wapana cāārē na netōnucāpeticōāgumi. Bairo na netōnucāpetiri bero, cū carotimasírīpāure cū pacā Diore cū jogāmi yua. ²⁵ Mai, Cristo pāame cū pacare cū cajoparo jāgoye cū carotiri yutea caāno cū wapanarē bairo caāna cū pesua nipe- tirore na netōnucāpeticōāgumi. ²⁶ Catāsaripaā majū marī pesuāre bairo caānie riarique cāārē netōnucācōāgumi Cristo. Bairi baiyasirique mani- garo yua. ²⁷ Dios pāame cū macā Cristo nipetiro caānierē cū rotimasíō joroque cū ásupi. Baipua, cū pacā Diore cū rotimasíētīnami Cristo. Cū pacā pāame roque cū macā Cristo nipetirore cū roti- masíō joroque cū caáto jāgori, cū rotimasíētīnami cū pacare. ²⁸ Cristo nipetiro cū wapana cū pe- suare cū canetōnucārō bero majū, cū pacā Dios mena, Dios cū carotimasírōrē bairo pāgarāpua átijāgogarāma. Bairo cū pacā Dios cū caáto, cū macā Cristo cāā cū carotirore bairo átijāgogāmi yua. Cū, Dios pāame roque nipetirore carotimasíjāgoricā ãnirī nipetiro majūrē rotimasígumi.

²⁹ Apeyera tunu, “Cariaricarā tunu catienama,”

Í tāgoñamirācā, ¿dopēīrā aperā p̄ame cariaricarā ãnana yaye rotie caānipeere na bautiza rotibojanucūñati? Cariaricarā na cacatinemoeticōāta, dopēīrā cabugoroa na jāgori bautiza rotimasñā mano. ³⁰ Toroque, ¿dopēīrā jāā p̄ame tocānacā rām̄a cauwioro watoap̄ ãnarē bairo jāā uwi tāgoña ãninucūñati? ³¹ Bairi yu yarā, yu p̄ame tocānacā rām̄a riariquere yu uwitāgoña ãninucūñia, yure aperā na cañatero jāgori. Marī Quetiupāu Jesucristore m̄ejāā cāā m̄ejāā catūgoñasarijere iñarī caroaro cariape nocārō yu catūgoñaseanirörē bairo cariape niña yu capopiye petirije cāā yua. ³² Butioro popiye yu tām̄onucūñia Efeso macāāna, macāñucā yaia cauwiorārē bairo cañarē na quetibuj̄ aācā. Bairo popiye tām̄omicāā, ñe ûnierē caápeire bairo yu tuacōñabujio, yu yaye queti cabugoro macāājē to caāmata. Cariapea cariaricarā tunu na cacatinemoeticōāta, toroque jīcāārā iñiqūñerē na cañucürörē bairo marī baibujiorā: “¡Yoaro mee, ñamirōcā ûnoa cariacoaparā ãnirī, marī caboro ugā, eti, marī áticōñanirōā mai!”

³³ Bairi m̄ejāā p̄ame aperārē Ítoecoeticōāñia. Jīcāā cā caírīcārō p̄amata: “Carorā camasā mena marī cabapacupata, caroaro marī caátiñinucūñirīqūñerē marī masiriticoaya.” ³⁴ Bairi m̄ejāā p̄ame caroaro átiāñia. Carorije macāājērē átiāmerīcōāñia. Jīcāārā m̄ejāā mena macāāna Diore camasiēna majū niñama. Atore bairo m̄ejāārē yu quetibuj̄uya, yu caírījērē tāgori m̄ejāā catūgoñaboboparore bairo Í.

Cómo resucitarán los muertos

35 Bairo yu caĩquetibhjarijere tãgori, jícãã ūcã atore bairo ï tãgoñabujioumi: ¿Dope bairo camasã riaocoamirãcãã, tunu na caticuti? ¿Dope bairi rupau puame na rupau cuticuti? ï tãgoñabujioumi.

36 ¡Tore bairo caĩjeniña, catãgoñamasíecã majû niñami! Merẽ mujãã masíñia oterique cabairijere: Mujãã wesepu ote apeacã ûnorẽ mujãã caoteata, putigaro jãgoye boa wecoaya. Tia caboawero beropu carupau otei puame puti wãmháya yua.

37 Mai, carupau caãnipau meerẽ marí otenucñia. Ote apea, trigo apea ûno, o apeye caãnie ote ape rupaa caruparupaa puame roquere marí otenucñia. **38** Bairo marí caotero bero, Dios puame roque cã caborore bairo to puti wãhuáo joroque átimasíñami. Bairi yua, Dios puame tocãnacã wãme ote apea caâni wãmerêã bairo, ti wãme jeto to puti wãmuáo joroque átimasíñami.

39 Nipetiro oterique, o apeye ûnie caãnie jícárõrẽ bairo cabaurique cutie maniña. Jícããrã, mariña camasã marí âniña. Aperã waibutoa niñama. Aperã cawurã niñama na cãã. Aperã wai cãã ape rupau cãgoyama. **40** Torea bairo ati yepapure ape rupau marí cãgoya. Ape rupau cãgoyama umurecoópu macââna cãã. Caroa rupau majû cãgoyama. Ati yepapu caâna cãã caroa rupau marí cãgoya. Bairo caroa rupau cãgomirãcãã, ape wãme, ape wãme marí ânimasíña pugatua macâânapu. **41** Muipu umureco macââcã, apei muipu ñami macââcã cãã ricaati jeto asiyarique cutinucûñama. Tunu bairoa ricaati asiyanucûñama ñocõã cãã. Na cãã jícã majärẽ bairo nimirãcãã, jícããrã ricaati wãme jeto asiyajonucûñama.

42 Torea bairo baiya cariaricarã tunu nemo na

cacatirije cãã. Marĩ cariaro bero, na cayari rupaã pãame caboari rupaã majũ niña. Nemo cacatitunurĩ rupaã pãame roque caboaetipa rupaã majũ niña. ⁴³ Ame mai marĩ cacãgori rupaã yoaro mee cayasipa rupaã niña. Nemo cacatitunupa rupaã roque netõõrõ caroa rupaã majũ nigaro. Marĩ cariaro bero, na cayari rupaã pãame catutuaeti rupaãre bairo niña. Nemo cacatipa rupaã roque catutuari rupaãre bairo nigaro. ⁴⁴ Marĩ cariaro bero na cayari rupaã pãame ati yepa macãajẽrẽ bairo caãni rupaã niña. Nemo cacatipa rupaã pãame caroa rupaã cariaetipa rupaã majũ niña. Ati yepapãre caãni rupaã caãnorẽã bairo cariaetipa rupaã cãã niña umãrecóopãre.

⁴⁵ Atore bairo ï quetibãjaya Dios ya tutipã cãärẽ: “Caãmã caãnijãgoricã, Adárẽ ati umãrecóo macãajẽrẽ bairo yeri cutajere cajoecoricã majũ cã cûñupi Dios.” Bairo cã cabaimiatacãärẽ, apei catusaã Adárẽ bairo caãcã, Cristo pãame, umãrecóo macãajẽ yeri, yeri catiriquere cajoã majũ niñami. ⁴⁶ Tore bairo cabaimiatacãärẽ, umãrecóo macãã rupaã pãamerẽ marĩ cãgojãgoetiya. Ati yepa macãã rupaã roquere marĩ cãgojãgoya mai. Caberopã umãrecóo macãã rupaãre marĩ cãgojãgogarã yua. ⁴⁷ Caãmã caãnijãgoricã ati yepa macãajẽ ñerẽ mena cã caqñënojãgoricã ati yepa macããcã ãñupi. Cabero caãmã caetaricã Cristo pãame roque jõbui umãrecóo macããcã niñami. ⁴⁸ Bairi ati yepapã mai ãna, marĩ cacãgori rupaã pãame caãnijãgoricã, caãmã, ñerẽ mena caqñëñoecoricure bairo carupaãcãna niñama camasã. Aperã

umurecóopu cañiparā pame Cristo umurecóopu caatácu cū cacāgori rupaure bairo, umurecóo macāā rupaū majū cacāgoparā nigarāma.

49 Jicāū cañmu, ñerī mena caqūenoecoricure bairo āmerē marī cabaurique cūtorea bairo cabero Jesucristo umurecóo macāācū cū cabaurique cūtiere bairo marī baurique cūtigarā yua.

50 Yū yarā, atore bairo mūjāārē ī quetibujugū ñiña: Camasā ati yepa macāāna rii cūti, õwāā cūti na cabairi rupaū mena Dios cū carotimasírīpaupure etamasíetíñama. Tunu bairoa caboarije ūnie, umurecóo macāājē caboaetie mena ãimasíetíñia. **51** Mai, cajāgoyepure camasā na camasíetājērē mūjāā yū quetibujū masíopa: Bairapuā, nipetiro marī riapeticoápérigarā. Tocānacāñpuā ape rupaū roquere marī wasoapeticoagarā. **52** Bibi ñīa pāārīcārōrē bairo jicoquei yua marī rupaū wasoapeticoagarā. Putiricaro trompeta catasarore putiriique caocajoro majū tore bairo marī baipeticoagarā. Bairo putiricaro trompeta caocajoro yua, nipetiro Dios yarā cariamiricārā catibuiapeticoagarāma. Bairo catitunurī bero, pugani rianemoetigarāma yua. Bairo na cabairo, marī ti watoare caátiāna cūā ape rupaū marī wasoacoagarā. **53** Ati rupaū marī cañajē cūtie caboori rupaure rocari yua, cawāma rupaū puamerē marī cūgojūgogarā. Marī rupaū ati yepapure cariamasírī rupaū nimirōcāā, cawāma rupaū cariaeti rupaū majū wasoacoagaro. **54** Bairo ati rupaū marī cañajē cūtie, marī rupaū ati yepapure cariari rupaū pame, caboaeti rupaū, o cariaeti rupaū cawasoaro bero yua, Dios ya tutipuā na cawoaturicarore bairo baipeti etaro

majū baigaro. Mai, atore bairo ñña ti tutipare: “Baiyasiriquere Dios netōnucā peyocōágumi. Marī carianucürījē ãninemoetigar yua. ⁵⁵ ¿Dope to baiyupari yua baiyasirique catutuarijere bairo caānimirīqūē? ¿Noopu catoaure bairo capūnirījē caānimirīqūē to ãniñati?” ñ woatuyupa Dios ya tutipare. ⁵⁶ Carorije ati yepa macāajē puame marī riayasio joroque caátie majū niña. Tie puame manigaro. Tunu bairoa tirūmhpā macāajē roticürīqūē carorijere marī masiō joroque caátie, marīrē ññabeserore bairo caátie cūā manigaro yua. ⁵⁷ Dios puame roque riariquere marī netōnucādō joroque marī átigumi marī Quetiupau Jesucristo jāgori. ¡Bairi nocārō majū Diore cā marī cabasapeoro ñunetōmajūcōāñā!

⁵⁸ Bairo cabairo jāgori yu yarā, caroaro jīcārō tāni tocānacā rūmua áticōā ninucūña. Marī Quetiupau yaye macāajē paariquere nemojāñurō jōpuame átijāgonutu ánája. Merē mājāā masiña marī Quetiupau cā cañajoro cū yaye macāajērē marī caápata, cabugoroa ñna mee marī átiya.

16

La colecta para los hermanos

¹ Apeyera, marī yarā, marīrē bairo Jesucristo mena catāgoñatutuari majārē mājāā cadinero neñobojaapeere mājāā yu quetibujupa: Bairi Galacia yepa macāaña ñubueri majā poari dinero neñorā na caátipeere yu caátiroticürīcārōrē bairo mājāā cā mājāā ápa. ² Yerijārīcā rūmu caāno mājāā mena macāaña jīcāā jeto cā jericawoáto, cā cawapataátajere ññacōñarī yua. Bairo cā

dinerore jericawori bero, cã qñēnocñ yucoteáto. Bairo mujãä caátimasñata, yu pñame etari, dinerore mujãä neñorotiricaro mano caroaro yu jemasñbijou. ³ Bairo yu pñame mujãä tñpñ etaü, Jerusalépñ tie mujãä caneñoataje dinerore na yu jeárotigu mujãä cabeseatana, mujãä cajogarãrẽ yua. Na pñame marñ yarã catëgoüsari majärẽ tie dinerore na jeábojagarãma. Bairi cartaari cãärẽ na mena yu woajogu marñ yarãrẽ. ⁴ Yu cãä Jerusalépñ yu caápée cañuata, na mena jícãrõ jää ágarã.

Planes de viaje de Pablo

⁵ Yu caátí yutea caäno Macedonia yepa macãänarẽ na ñiña netõájëgogu. Bairo topñ etari bero netõácápu roque, mujãä Corinto macãänarẽ ñiñau etagu. ⁶ Bairo mujãä ture etari yoaro jícã yutea ñno yu ãnibujio. O ape watoa yu cabaiata, mujãä tñpñ puere yu netõõbujo. Bairo yu cabaiata, mujãä pñame noo mujãä cajuátie mena yure mujãä juátiyogarã, cabero noo yu caátópu tunu yu caátó yua. ⁷ Baipñ, yoaro mee mujãärẽ ññanetõriqñ jeto yu átigaetiya. Yoaro jícã yutea cárõ mujãä mena yu tuagatügoñaña, marñ Quetiupa cü cabooata. ⁸ Mai, Efeso macäpu yu tuacõägu Pentecostés bose rñmñ caetaparo jügoye. ⁹ Bairo ti rñmñ caetaparo jügoye marñ Quetiupa yaye quetire caroaro majü camasãrẽ yu caquetibñumasípee nigaro ti yuteare. Yu paarique yasietigaro. Capãärã niñama atopñre marñ Quetiupa yayere bñtioro catëgoüsagarã. Bairo na cabaimiatacãärẽ, capãärã niñama aperã, yu pesuare bairo caña, yu caquetibñurijere cabona cãä.

10 Apeyera, mujãã tupu Timoteo cã caetaata, caroaro mujãã mena cã tugoña useanio joroque ñrã, caroaro jãñurípua cã mujãã bocáwa. Cã cã yurea bairo mari Quetiupau yaye macãajere paanucunami. **11** Bairi ni jicã ūcã mujãã mena macãacã cã boeticõa cã baieticõato. Atore bairo puame cã mujãã ápa: Caroaro useanirlque mena yerijrõa cã juatinemo joya, noo cã caátópu cã caátóre. Bairo mujãã caáto, yure ñna atígumi atopure yua. Yu puame cure cã coteacã yu átiya apera mari yara catugosari maja mena.

12 Apei, mari yau Apolos puamera butioro mari yara mena mujãäre cã ñniñañesã rotijomiwu. Bairo yu caárotimiatacãre, ãmeaca majura mujãã ture ágaetiyami. Baipua, ape watoa cã caágari rumu yoaro meea mujãã tupu atígumi.

Saludos finales

13 Bairi yu yara, caroaro tugoña masacatiri ãña. Caroaro jicãrõ tuni tocãncaca rumu Jesucristo mena tugoñatutuacõ ninucuna. Yeri tutuarique mena tocãncaca rumu caroa wãme jeto áticõa ninucuna. **14** Bairo nipetirije mujãã caátinucurlijere mujãã caápata, caroaro ãmeo mairlque mena átiãninucuna.

15 Yu yara, mere mujãã masñna Estéfanas ya poa, Acaya yepa macãána cajugoye tugosajugowu Jesucristo yaye quetire. Na puame ãmere marire bairo catugosara mari yarare na juatinemo ãninucunama. **16** Bairi mujãã cãa na ūna na carotirore bairo caroaro átiãña. O apera to caána, jãã capaarore bairo caána, cajuátinucurna na caírõre bairo jicãrõ tuni mujãã caáto yu boya.

17 Marī yarā Estéfanas, Fortunato, apei Acaico yu tāpu na caetaro īnarī na mena yu useaniña, mūjāā p̄ame yu mena mūjāā caāmerīmatacūrē.
18 Na p̄ame mūjāā yure yeri ūuo joroque mūjāā caátinucūrōrēā bairo na cāā yu tāgoña useanio joroque yu átiyama, yu tāpu etari yua. Na ūna camasā tore bairo caátinucūrārē caroaro na caíroanucūparā mūjāā āniña.

19 Ņubueri majā poari Asia yepa macāāna mūjāārē ūurotijoyama. Aquila, cā nūmo Prisca bairi aperā cā ya wiipu cañubueneñanucūrā cāā marī Quetiupaū mena batioro mūjāā ūurotijoyama.
20 Ato macāāna marī yarā ūbueri majā cāā nipetiro mūjāā ūurotijoyama. Bairi mūjāā cāā mūjāā mena macāānarē caroaro nacūbūgorique mena āmeo bocári tocānacāāpua āmeo jēninucūña.

21 Yū, Pablo, yu majūpua atie cat̄sarijere mūjāā yu ūroti woatujoya.

22 Bairi ni ūcū Jesucristore camaiecū cā caāmata, roro popiye Dios cā caátipaū cā tuacōāto. ¡Marī Quetiupaū, tāmurī cā apáro!

23 Marī Quetiupaū Jesucristo nipetiro mūjāārē caroare cā jonemoáto. **24** Nipetiro mūjāā Jesucristo yarā mūjāā cāā mūjāā caāno jūgori batioro mūjāā yu maiña.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

**Dios Că Cauetibăju Cūrīcă Tuti
New Testament in Carapana (CO:cbe:Carapana)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Carapana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Carapana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
69a83a35-f961-5e00-b9bd-ee04b851efbd